Scripta Annalia

EELK Lääne praostkonna aastakirjad 2013

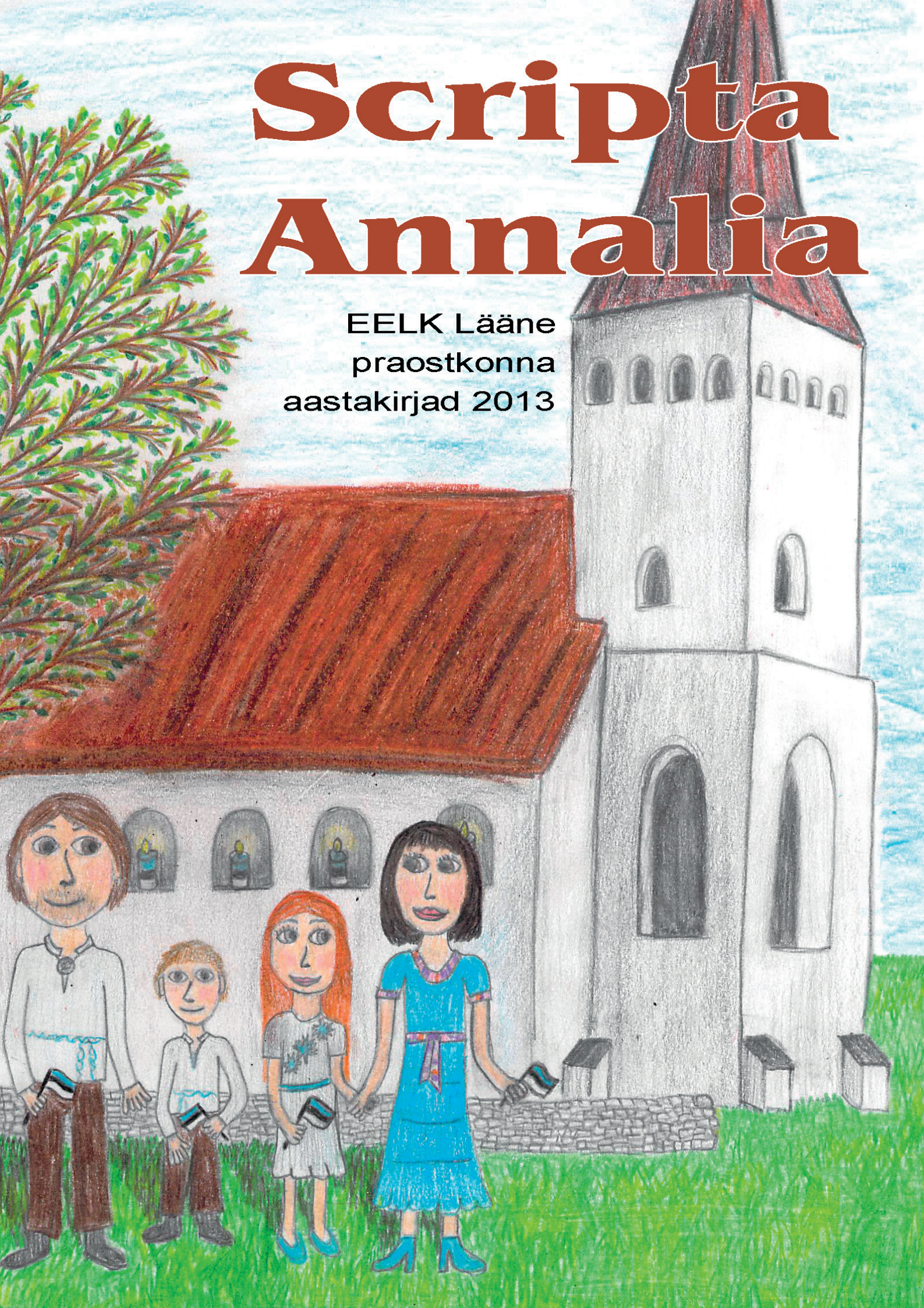

Kasutades aega

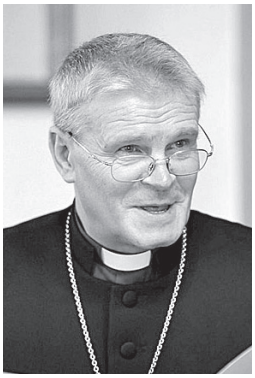

Andres Põder
EELK peapiiskop

Päike tõuseb idast ja loojub läände. Kellaosuti loeb tunde ja päevi. Kevad, suvi, sügis ja talv teevad kokku aasta. Inimelu ei saa seda eirata.

Meis peituv bioloogiline kell annab märku eluvajaduste muutustest, sundides meid tegudele, milleta siin ajalikus ilmas on võimatu püsida. Kuidas on aga lood meie vaimueluga?

Kirikukalender, pühadering ja päevapalved — kas või nii, nagu neid hommiku–, õhtu– ja söögipalvetena õpetab katekismus — tuletavad meelde meie hingevajadusi, väärtusi, õigeid eluhoiakuid, osadust Jumalaga ja üksteisega. Kas ei kujuta need endast inimloomuse teoloogilist kella, mis äratab ja juhatab meid aduma ajatut?

Juba varakult haarab meid jõuluelevus: midagi püha on tulemas maailma, lapse sünd, Jumal inimesena meid otsimas ja lunastamas, rõõm ja rahu, mida kingib tema armastus. Niisama sügavalt puudutab meid Kristuse kannatusaeg ning tema ristisurma meenutamine, oma süü ja surelikkuse tajumine ja teadmine, et Kristus on surma ära võitnud! Tema elab ja meiegi tohime elada!

Võime olla õnnelikud, et meil on kirikud, kuhu ühel meelel koguneda kirikupühadel ja pühapäevadel, et osa saada vaimulikust toidust — Jumala Sõnast ja sakramendist, teisisõnu Kristuse elust!

Usk temasse kui Jumala Pojasse ja Päästjasse on tunnus, et inimhinge igavikuline alge, meie jumalanäosus pole hävinud ega surnud. Mida muud inimelu ongi kui hingeelu?

Soovin teile, armsad õed ja vennad, õnnistusrikast kirikuaastat AD 2013! Olgu see elava usu ja hingerikkuse aasta! Aidaku selleks kaasa ka kõik kellad ja kalendrid, et — apostel Pauluse sõnadega — „elaksime nagu targad, kasutades aega õigesti.”. (Ef 5:15-16)

Aastale joon alla

Tiit Salumäe
Lääne praost

Issanda aasta 2013 hakkab jõudma lõpule ja aeg on teha kokkuvõtteid. Elus ongi nii, et peame teatud aegadel vaatama üle oma arvepidamise.

Järgmiste lehekülgede ülesanne ei ole anda üksikasjalik aruanne. Seda oleks ka võib–olla liiga igav lugeda. Selles vihikus heidame pilgu Lääne praostkonna koguduste, Läänemaa ja valdade–kihelkondade kogukonna elule. Kogudustel algas aasta juhtorganite valimisega. Oktoobri lõpus olid kohaliku omavalitsuse volikogude valimised.

Tänan siinkohal kõiki kaasautoreid ja toimetust. Loodan, et pilt, mille anname nii tänastele kui ka homsetele lugejatele, võiks puudutada iga lugejat.

Aastakirjades on palju hinnangulist, subjektiivset ja nägemuslikku. Näeme ikka seda, mida näha tahame — klaas on kas pooltühi või pooltäis.

Scripta Annalia ilmumist on toetanud meie sõpruspraostkond Schmalkaldenis.

Head lugemist!

Sisukord

Lk 3 Tervitused

Lk 4–6 Praostkond

Lk 7–10 Haapsalu kogudus

Lk 11 Ridala kogudus

Lk 12 Noarootsi kogudus

Lk 13 Lääne–Nigula kogudus

Lk 14 Hanila kogudus

Lk 15 Karuse kogudus

Lk 16–17 Vormsi kogudus, Nõva kogudus ja Lihula kogudus

Lk 18–19 Märjamaa kogudus ja Martna kogudus

Lk 20–21 Mihkli kogudus, Varbla kogudus ja Kirbla kogudus

Lk 22–23 Kullamaa kogudus ja Piirsalu kogudus

Lk 24 Lydia Kalda

Jõuluaeg

Lk 1 Tiit Salumäe: Jõuluõhtu kõne aastast 1973

Lk 2–3 Jõuluaeg Lääne praostkonnas

Lk 4 Aidi Vallik: Valges lumes

Scripta 2013;
Jõuluaeg 2013
Koostaja Tiit Salumäe.
Toimetaja Lehte Ilves.
Kujundus ja küljendus
Lauri Oja.
Korrektuur Heli Tammik.
Fotod praostkonna,
koguduste ja Lääne Elu
arhiividest. Esikaane
joonistuse autor Marlene
Schwindt (11 a).
Haapsalu, november 2013
EELK Lääne praostkonna
aastakirjad 2013
Toimetised nr 30
Väljaandja © EELK Lääne
praostkond

Jõulutervitus Schmalkaldenist

Armsad õed ja vennad Lääne praostkonnas, ka sellel aastal tohin ma südamest tervitada teid Schmalkaldeni dekanaadist, soovida teile õnnistust advendi– ja jõuluajaks ning algavaks aastaks.

Jään lõppevat aastat meenutama kui väga põnevat ja rikastavat aastat. Üks tippsündmusi oli meil osalemine Haapsalus sõpruskoguduste päevadel mais. Võtsime reisilt kaasa palju häid mälestusi ja kogesime suurt külalislahkust. Meid rikastasid mitmekülgsed kohtumised ja huvitavad ümarlauavestlused, aga ka teie Rootsi ja Soome partnerite tundmaõppimine.

Unustamatu mulje jätsid imekaunis kontsert ja sõpruspäevade lõpujumalateenistus. Nüüd on Eesti sõprussidemed, mis meie dekanaadis on väga sügavate juurtega, saanud ka minu silmis sisu: konkreetsed elamused ja mälestused. Olen selle eest sügavalt tänulik.

Loodan, et arendame tulevikus oma sõprussuhteid edasi ja hoolitseme nende eest, säilitades oma sügavad usujuured ja pannes usalduse ülestõusnud Issandale. Meil on üksteiselt nii palju õppida. Mul on suured ootused meie järgmistelt kohtumistelt ning ootan rõõmuga uusi ja huvitavaid jutuajamisi.

Jumal tuleb meie maailma ja teeb sõimes oleva lapsukesega loodule uue alguse — see on advendiaja sõnum. Rõõmustagem nii Lääne praostkonnas kui ka Schmalkaldeni dekanaadis üheskoos Tema saabumise üle ja andkem koos au Tema nimele.

Südamlike tervitustega
Schmalkaldenist
teie Ralf Gebauer,
Schmalkaldeni kirikuringkonna
dekaan

Esimesed jõulud

Esimesi jõule on minu elus olnud mitmeid: esimene jõuluteenistus Põltsamaa kirikus 1988. aastal, mil keskkoolinoorena koguduse segakooriga kaasa teenisin.

Esimesed jõulud misjonärina kodumaalt eemal 1999. aastal Kesk–Venemaal Saranskis, esimesed jõulud pärast abiellumist ja esimesed jõulud emana. Tol korral oli muidugi eriti kerge samastuda Maarjaga, sest meie lapse sünnitähtaeg oli algul pandud detsembrisse ja siis tõstetud ümber jaanuari algusse. Põksuva südamega ootasime, mil päevad täis saavad ja meie esiklapse ilmale toon.

19. detsembril 1993 peeti Peterburi lähedal Keltos (Koltušis) esimene eestikeelne jumalateenistus — esimene Jaani koguduse jõuluteenistus. Pärast kiriku suurt remonti ja taasavamist on seekordsed jõulud kogudusel oma uuendatud kodus kolmandad.

Meil on seekordsed jõulud Peterburi Jaani koguduses esimesed. Kogudusel on need jõulud esimesed aga koos pühapäevakooliga, sest koguduse taastamise järgse 20 aasta jooksul ei ole varem siin lastetööd tehtud.

Et Venemaal tähistatakse jõule õigeusu kalendri järgi alles jaanuaris, on 24. ja 25. detsember siin tavalised tööpäevad, peame sel aastal koos kogudusega jõuluteenistust alles 29. detsembril.

Rõõmsaid jõule ja õnnistatud uut misjoniaastat!

Liliann Keskinen
Misjonär Peterburis

HAAPSALU TOOMKIRIK
10. november 2013 kuni 6. jaanuar 2014

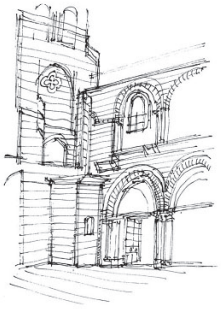

PINTSLI JA SULEGA PÜHAL MAAL

Reisipildid ja rännumõtted Iisraelist
Joonistused: Erik Nobel ja Pille Kivihall
Maalid: Eva Jänes
Tekstid: Arne Hiob

Koos on kõik võimalik

Hea komme mööduvat aastat kokku võtta. Ühelt poolt selleks, et rõõmu tunda õnnestumiste üle, ja teisalt selleks, et mõelda asjadele, mida peaks muutma.

Loodan väga, et 2013. aasta tõi läänlastele rohkem rõõmu kui muret. Äärемaastumine ja elanike äravool ei kummita mitte ainult Läänemaad, vaid on proovikivi kogu Eestile.

Noorte mujal õppimine ja töötamine on tervitatav — õige aeg maailma avastada, teadmisi saada ja kogemusi omandada. Tähtis on aga, et noored tagasi tuleksid, siia oma pere looksid, võõrsil omandatud kogemused ja teadmised meie riigi heaks kasutaksid.

Muret teeb, et Läänemaal nii nagu terves Eestis peale Tallinna napib hea palgaga töökohti. Väikese palga eest alltöövõttu tegeva riigi muutmine suure lisandväärtusega töökohtade kasvulavaks — see on meie tee ja tulevik. Seda ei juhtu ei ühe ega kahe aastaga, aga ma võin kinnitada: teen iga päev tööd selle nimel, et Läänemaale selliseid ettevõtteid meelitada.

Üle ega ümber ei saa ka raudteest. Tunnistan, et vahepeal tekkis tunne, nagu oleksin poolearuline, kes ajab mingit ainult talle arusaadavat asja ja jookseb aina peaga vastu seina, saamata aru, et sein on tugevam kui pea. Kogukonna tugeva surve toel oleme aga sealmaal, et võimalus taastada Haapsalu raudtee on juba natuke suurem kui mittetaastamine. Ka on minu vahepeal kaduma kippunud usk tagasi tulnud, usk aga on üks hiiglama võimas relv!

Rõõmu teeb seegi, et Läänemaa kolm valda on läbi teinud haldusreformi, mis on minu hinnangul vältimatu kogu Eestis. Äsjaloodud Lääne–Nigula vald on ehe näide, kuidas ei lükata tähtsate asjade otsustamist tulevikku teiste toimetada, vaid ollakse aktiivsed, sest edu on selle poolel, kes ka ise selle heaks midagi ette võtab.

Tänan Haapsalu linnavalitsust, tänu kelle aktiivsele asjaajamisele oli praost Tiit Salumäel võimalus suvel pühitseda sisse Läänemaa ühisgümnaasiumi kaunid vastrenoveeritud kooliruumid ning täiesti uue sisu saanud Haapsalu leinamaja.

Usun, et ühiste jõududega ja koos tegutsedes on kõik võimalik!

Innar Mäesalu
Lääne maavanem

EELK Lääne praostkond

Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, laane@eelk.ee.
IBAN EE902200221028043556 (Swedbank) — EELK Konsistoorium. Praost Tiit Salumäe. Abipraost Leevi Reinaru. Sekretär Lydia Kalda.

Mees, kes on lasknud ennast Jumalal juhtida

Nõva koguduse diakon Peeter Krall lasi ennast Jumalal juhtida ja tegi oma elus kannapöörde. Jättis küpses eas maha vanglaametniku töö ja hakkas püüdlema vaimulikuameti poole.

Peeter, kuidas Sa jõudsid kristliku usu ja koguduse juurde?

Eks ma ole usu juures olnud sünnist saadik, sest mu ema oli adventist ja püüdis ka minust kristlast kasvatada. Kõigi heade soovide kiuste sain selle usu lapsemeelsel praktiseerimisel aga mitme valusa katsumuse osaliseks, mis tõstis õhku palju küsimärke ja kannustas mind noorusaastail eksirännakuile.

Täismeheks saades — 40. eluaasta künnisel — jõudsin nagu kadunud poeg ringiga tagasi algusse. Erinevus piibliloogа on ehk selles, et mitte kannatuste, vaid tunnetatud Jumala hoole kaudu, mida edasi eirata olnuks juba enesele koormav.

Nõnda, sisemiselt vaiksel tulel küpsedes jõudsin ühe minule murrangulise 1990. aasta sügispäevani, mil Keilas kirikut silmates seadsin enesele aru andmata sammud sinnapoole. Abikaasa, kes minuga kaasas oli, ei jäänud maha ka sel teekonnal. Jumal oli taas kohal ja korraldas nii, et ka koguduse toona värskelt ametisse astunud õpetaja Jaan Jaani oli käärkambris ja võttis asjade edasise käigu oma hoolde.

Esimesel jõulupühal oligi Keilas meie ristimine ja sealt edasi said meist Keila koguduse liikmed.

Miks otsustasid teoloogiat õppida ja jätkata vaimulikuametis?

Sellel küsimusel on kaks poolt, mis vajavad kaht vastust. Viimastel aastatel olin Keila koguduse vabatahtlik

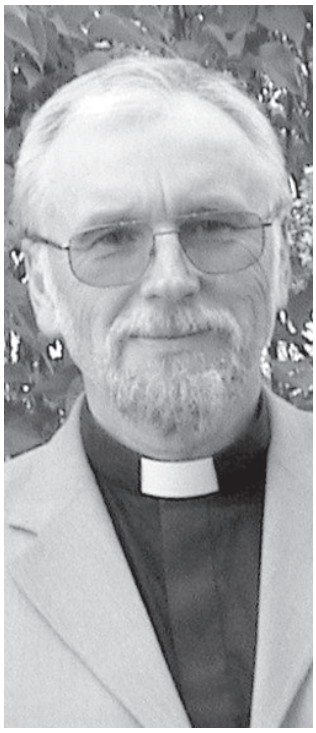

ja tajusin järjest enam tühimikke oma nappide teoloogiliste teadmiste vahel, mis ajendasid mind mõtlema täiendõppe peale. Eneselegi ootamatult kulmineerus see õppima asumisega Eesti metodisti kiriku teoloogilises seminaris, mille viit sisurikast aastat võiksin tagasi vaadates vaid päevapikkusena kirjeldada. Et olin kõik ristimisjärgsed aastad teeninud eri ametikohtadel Eesti vanglasüsteemis, siis valetaksin öeldes, et mõtlesin õppima asudes vaimulikuametist.

Keila koguduse juhatuse liikmena oleksin oma hariduse realiseerumist näinud pigem vabatahtlikus töös. Tõuke kardinaalseks pöördeks andsid mulle sa ise (Marek Roots — *toim*) koguduse õpetajana. Ju oli Jumal taas kuulmas ja nägemas, sest sealt peale hakkasid asjad taas juhtuma. Vanglatöölt sain ära tulla soodsatel tingimustel ja kohe oli ka diplomi kaitsmine. Seejärel teenima asumine praktikandina Nõval ja peagi diakonikoolitus.

Oled näinud mitmesuguste kirikute jumalateenistusi. Mis paelub Sind luterlikus jumalateenistuses?

Oli meilgi aeg, mil siirdusime luterlikust kirikust otsirännakuile. Küllap oli see kasulik aeg, tõi kaasa ka leppimise ja südamerahu.

Mulle avaldab sügavat mõju luterliku kiriku rikkus liturgia ja muusikalise teenimise pärandi säilitamisel. Liturgia vägi saab tajutavaks sellest osa saades, osasaamise eelduseks on aga selle toimingu detailne tundmine ja sellele kaasa elamine.

Viimased kaks aastat oled olnud Nõva koguduse diakon. Kuidas vaatad sellele ajale tagasi?

Kui lugeda Nõval teenimise aega praktikandiajast peale, siis on sellest juba kolm aastat täis. Olen tänulik Nõva kogudusele, kes on mind minu vaimuliku arengu teel sõbrameelselt toetanud. Diakoniordinatsiooni vastu võttes kavatsesin selle pühitsusastmega oma vaimulikuteel piirduda. Ometi on aeg Nõval kaasa toonud ka kutse usuteaduse instituudi pastoraalseminari ja õpetaja– või preestriordinatsiooni. Ehk siis jälle kord: inimene mõtleb, Jumal juhib.

Tänapäeval on ka luterlikus kirikus hakatud rääkima vaimuliku juhendaja või vaimuliku isa tähtsusest. Kui palju oled pidanud ise kedagi juhendama ja kas oled endale leidnud lähedase nõuandja? Mida need kogemused on Sulle tähendanud?

Ise noorelt isata jäänud, olen alateadlikult unistanud kellestki, kes on minust vanem ja elutargem; kellestki, kelle ausus ja usaldusväärsus avaksid lukud minu sisimas.

Võin rõõmuga öelda, et olen selle inimese, selle vaimuliku isa leidnud. Võimalik, et vajan tulevikus tema nõu või tuge, praegu olen aga rõõmus vaid teadmisestki, et ta on minul olemas.

Minu juhendamiskogemused on nii reaalsed kui ka virtuaalsed — kogudusetöö kõrval aitan kaasa Tallinnas Haabersti sotsiaalkeskuses vanurite hingehoiurühma tegevusele. Virtuaalplaanis on mul usalduslikke nõuküsijaid Facebooki keskkonnas.

Millised on Sinu tulevikuplaanid EELKs preestrina?

Minu aastates pole enam kuigi tark pikki tulevikuplaane teha. Olen Jumalale kõigest hingest tänulik, et ta on mulle jõudu ja tervist andnud ning lubanud mind oma tööpõllule — ehk küll pärastlõunal, ehk koguni 11. tunnil, aga ometi.

Olen Jumalale kõigest hingest tänulik, et ta on mulle jõudu ja tervist andnud.

Teenin Nõva kogudust ja jätkan seda nüüd senisest suurema vastutusega. Kuigi see kogudus on saanud mulle juba väga omaseks, on minu kui EELK preestri vastutus siiski laiem vastutusest vaid selle koguduse ees.

Millised on meie kiriku edaspidised vajadused ja milline minu osa, selle jätan rahumeeli Jumala juhtida.

Küsitlenud Marek Roots

Ants ja Tooni Leedjärv teenivad Vancouveris eesti kogudust

Kullamaa ja Piirsalu koguduse kauane õpetaja Ants Leedjärv koos organistist abikaasa Tooniga teenib oktoobri algusest tuleva aasta juuni lõpuni Vancouveri Peetri kogudust.

Scriptale saadetud e–kirjas ütleb Ants Leedjärv, et talle on varemgi pakutud võimalust mõnda aega välismaal eesti kogudust teenida, aga Kullamaa ja Piirsalu koguduse kõrvalt ei olnud see võimalik.

„Nüüd, mil olen poolteist aastat pensionil olnud ja puhanud, võtsin pakkumise vastu," kirjutas Ants Leedjärv.

Vancouveri kirik.

Elu Kanada lääneranniku Vaikse ookeani kaldal polegi nii erinev, ainult päike tõuseb 10 tundi hiljem kui Eestis.

Loodus on võrratu. Kõrged mäed ja meresopid. Sellise looduse taustal tundub inimene küll väike ja mannetu. Inimene on suutnud mõne lamedama kaljuserva peale oma maja ehitada, mere ja mägede vahele ühe kriimu vedada, kus ta autoga sõidab. Tegelikult on see neljarealine olümpiaks ehitatud tee.

Elame kahetoalises üürikorteris, oleme tasapisi kohanenud. Paigas, kus elame, on palju Aasiast pärit rahvast, kuigi oleme kuulnud oma kodu õues üht abielupaari lastega vene keelt rääkimas.

Eestlastega puutume kokku kirikus ja Eesti kodus. Vanemad inimesed räägivad eesti keelt, kuigi aktsendiga. Noorematega on, kuidas keegi. Mõni räägib päris rahuldavalt, kuid enamasti piirdub keeleoskus eesti keelest arusaamise või mõne sõna rääkimisega. Oleme oma viletsa inglise keelega hakkama saanud.

Esimest korda linna kaarti nähes tuli hirm peale — kas seda linna on võimalik tundma õppida. Tänavad on justkui joonlauaga tõmmatud, kulgedes põhjast lõunasse või idast läände. Tegelikult on selline süsteem lihtne. Tänavad on nummerdatud. Põhiliiklus käib suuremaid tänavaid pidi ja et nad on pikad ja sirged, ei saa palju eksida. Kui valesti lähed, saad paralleeltänava kaudu vea parandada.

Meie kasutada on koguduse Oldsmobile 88 — suur ja lai ameeriklane.

Kogudus võttis meid sõbralikult vastu. Meil tuleb pidada jumalateenistusi jm vaimulikke talitusi. Erinevalt kodumaast ei tule vaimulikul siin tegelda majandusküsimustega, selle poolest on töö kergem.

Luteri koguduses on liikmeid 120 ringis. Jumalateenistusel olen senini näinud 10–30 inimest. Veel on siin eestikeelsed baptisti ja õigeusu kogudused. Baptisti kogudust teenib Viljar Liht Kohilast, õigeusu kogudust teenib mõnel korral aastas isa Stefan Californiast. Temagi on eestikeelne vaimulik.

Siinne Eesti seltsi segakoor ja rahvatantsijad valmistuvad laulupeoks Tallinnas.

Siin on kirik tõesti keset küla. Kirikuga kokku on ehitatud Meie Kodu nimeline keskus ja seal on igasugu ettevõtmisi. On ka 8000 köitega eestikeelne raamatukogu. Kõik on 1950ndail ehitatud eestlaste kulu ja tööga.

Tundub, et praegune teenimine siin on meie kiriku üks uusi teenimisviise. Ei saa ainult oodata, et inimesed meie juurde tulevad, tuleb minna sinna, kus nad vajavad vaimulikku teenimist. Nii on meie vaimulikud juba aastaid olnud kaplaniteenistuses kaitseväes, politseis, vanglates, haiglates.

Arvata on, et ka teenimine väljaspool kodumaad on järgmistel aastatel meie kiriku üks võimalus, kuidas oma rahvast teenida.

Kirja refereerinud Lehte Ilves

Eerik Hiisjärve ilusamad aastad jäid Läänemaale

Tänavu möödus 100 aastat Haapsalu koguduse õpetaja ja Lääne praosti Eerik Hiisjärve sünnist.

Eerik Hiisjärv sündis 30. aprillil 1913 Tartus. Pärast Hugo Treffneri gümnaasiumi lõpetamist jätkas ta aastail 1933–1937 õpinguid Tartu ülikooli usuteaduskonnas.

Hiisjärv ordineeriti 26. detsembril 1938 Tallinna piiskoplikus toomkirikus. Seejärel teenis ta Kodavere kogudust ja sealt leidis ta endale abikaasa Elleni (17.01.1921–17.01.2010).

1949 määrati Hiisjärv Haapsalu koguduse õpetajaks. Haapsalu aastad olid Hiisjärve pere üks ilusamaid aegu. Praostkond tugevnes. Ajaloohuvilisena koostas Hiisjärv 1964 käsikirjalise raamatu „Haapsalu Jaani kiriku päritolu".

Tema hobid olid ka fotograafia ja muusika. Tal oli väga hea lauluhääl ja ta hindas kõrgelt liturgia laulmist. Hiisjärvest sai 1953 kirikukogu liige; 1961 sai ta Lääne praostkonna abipraostiks, 1966 assessoriks, 1972 konsistooriumi presiidiumi liikmeks ja 1968 Lääne praostiks.

Haapsalu Jaani koguduse kõrvalt oli ta olnud Martna, Ridala, Noarootsi ja Lihula hooldajaõpetaja.

Kevadel 1975 kutsuti Hiisjärv Tallinna piiskopliku toomkoguduse õpetajaks. Ülesanded kirikuvalitsuses lisandusid. 1976–1987 oli ta Tallinna praostkonna praost ja 1981–1990 peapiiskopi alaline asetäitja.

Pärast peapiiskop Edgar Harki surma 1986 määrati Eerik Hiisjärv peapiiskopi kohusetäitjaks. Sel kohal oli ta 11. juunini 1987, mil EELK kirikukogu valis peapiiskopiks Kuno Pajula. Pensionile jäi Hiisjärv 1990.

Issand kutsus Hiisjärve ajast igavikku 20. mail 1995 ja ta saadeti Tallinna piiskoplikust toomkirikust puhkama Rahumäe kalmistule.

Tiit Salumäe

Lõpuni kogudusele pühendunud

Arved Paul sündis 25. oktoobril 1913 Tõstamaal. Ta oli 17, kui karjaravitsejast isa Johann sai Ülenurme mõisas pullilt puskida ja suri.

Pärast Hugo Treffneri gümnaasiumi lõpetamist astus Arved 1937 ülikooli usuteaduskonda. Tartu Pauluse kirikunoorte hulgas kohtas ta halastajaõde Linda Sookaela, kellega abiellus 1939. Neile sündis neli last: Toomas, Maarja, Peeter ja Agnes.

1943 võeti Arved sundmobilisatsiooniga Saksa sõjaväkke ja saadeti reservlipnikuna Bad Tölzi sõjakooli. Ta lõpetas küll sõjakooli, sai paar vaba päeva kodu külastamiseks, aga patsifistina eelistas rindele mineku asemel varjuda Pärnumaa metsadesse. Vene vägede tuleku järel pandi ta kaheks aastaks vangi, sest usaldava inimesena oli ta kirjutanud ankeeti, et oli Saksa ajal mobiliseeritud. Sõjavangist vabanemise järel sai Arved Paulist sügisel 1946 Kursi koguduse jutlustaja Tartu praostkonnas. Usuteaduskonna lõpetamise järel ordineeriti ta õpetajaks 14. detsembril 1947.

1950 kutsus köster Karl Reinaru ta Rõugesse. See oli rohke tegevuse aeg suures koguduses. Rõuge oli ka loominguline aeg, mil ta avastas endas luuletajaande.

4. märtsil 1953, päev enne Jossif Stalini surma, arreteeriti Arved Paul ja saadeti 25 aastaks paranduslikele töödele. 5. aprillil 1955 kukkus ta koos kokkuvarisenud tellingutega Ivdeli elektrijaama ehitusel. Muud vigastused paranesid, kuid põlve jäi püsiv põletik — luukillud, mis tegid tugevat valu. Ta tunnistati invaliidiks, ehituse asemel anti kergemaid töid: koristamine, köögitöö jms.

1956 vähendas erikomisjon poliitvangide süüd. Arved Pauli karistus loeti kantuks ja ta amnesteeriti.

Arved Paul määrati 1. augustist 1956 Ridala koguduse õpetajaks. Edasine aeg läks laguneva kirikuhoone päästmiseks. Et tegemist on unikaalse hoonega, mida ei sobi lasta kokku kukkuda (üks võlvidest oli juba osaliselt varisenud), mõistsid mingil määral ka need, kellele endale seda hoonet vaja ei läinud, kuid kes toetasid töid rahaliselt (usuasjade nõukogu volinik andis erandkorras ühekordseid lubasid, et külades võiks remondiraha koguda). Lõpp tuli äkki. Nagu eelmistelgi suvedel, oli ta oma haiget jalga trotsides organiseerinud praostkonna aktiivseile töötegijaile ekskursiooni, veoautol, nagu tollal tavaks. Sõidu ajal läks valu kõhus väljakannatamatuks, ta viidi kiirabiga Haapsalu haiglasse, et teha pimesooleoperatsioon.

Lõikusel selgus, et lõhkenud oli hoopis sapipõis. Ta oli ka varem arstile kurtnud tugevaid valusid ja vereproovid olid näidanud, et sapiga ei ole asjad korras, aga nende põhjuseks peeti lambliaid ehk maksalutikaid. Päästa ei olnud enam midagi, surm tuli ülejärgmisel päeval.

Ta suri 46aastasena 29. juulil 1960 ja pandi kirstu oma abikaasa Linda 50. sünnipäeva õhtul 30. juulil. Lese elutee lõppes 41 aastat hiljem, 31. juulil 2001. Arved Paul maeti 1. augustil 1960 Ridala kiriku kõrvale.

Kümme aastat kirikuõpetajana oli otsa saanud.

Toomas Paul

Rudolf Tobias 140

1. juunil tähistati Kullamaa valla ettevõtmisel helilooja Rudolf Tobiase kodukohas Kullamaal tema 140. sünniaastapäeva — Tobias sündis 29. mail 1873.

Suurmehe auks püstitati graniitpink, peeti kultuurikonverents, mängiti ja lauldi Kullamaa kirikus.

Kultuurikonverentsil Kullamaa kultuurimajas kõneles Tooni Leedjärv Tobiase pärandi hoidmisest Kullamaal, helilooja Andrus Kallastu arutles, mida taotles Tobias. Koolimuusika probleemidest tegi ülevaate EMTA koolimuusika instituudi juhataja, filosoofiadoktor Kristi Kiilu.

Päev lõppes piduliku kontserdiga, kus meie kiriku unikaalsel Carl August Tantoni orelil mängisid Rudolf Tobiase auks organistid Aet Reinhold, Virge Kadarik, Olga Gams, Tooni Leedjärv, Miina–Liisa Kuusemaa, Viiu Elise Kuusemaa ja Urmas Taniloo.

G. F. Händeli, W. A. Mozarti ja R. Tobiase teoseid esitas Eesti noorema põlvkonna silmapaistvamaid metsosopraneid Helen Lepalaan koos oma õpilase Liisa Metsaga Eesti muusikaakadeemiast.

Rudolf Tobias, meie rahvusliku helikunsti suurkuju lõi esimesed täisväärtuslikud teosed paljudes žanrites: esimene kantaat, esimene klaverikontsert, esimene keelpillikvartett, esimene eesti oratoorium jne.

Oma kirjutiste ja artiklitega pani Tobias aluse eesti muusikateaduslikule mõttele, ärgitas kirikumuusikale uut moodi lähenema ning seadis kõrged kunstilised ja eetilised eesmärgid, mille poole on püüelnud järgmiste põlvkondade muusikud.

Esimene helitöö, mis kõlas Estonia teatri– ja kontserdimaja sisseõnnistamisel 6. septembril 1913, oli Rudolf Tobiase „Eks teie tea" August Topmanni juhatusel, ja Estonia avapidustuste eesti helitööde kontserdil 7. septembril kõlas avateosena samuti Tobias — „Sanctus" oratooriumist „Joonase lähetamine" autori juhatusel.

Berliinist kohale sõitnud helilooja külastas pärast Estonia avapidustusi Haapsalut ja Kullamaad ning mängis Kullamaa kirikus isa mälestuseks kontserdi. See külaskäik kodumaale jäigi Tobiasel viimaseks. 29. oktoobril 2013 möödus 95 aastat helilooja surmast.

Loit Lepalaan
Kullamaa kultuurijuht

Eesti Piibliselts — 200

Eesti Piibliselts 1813

10. juunil tähistati Mustpeade majas Eesti vanima rahvusliku kultuuriseltsi, Eesti Piibliseltsi 200. aastapäeva. Samas majas pandi seltsile 200 aastat tagasi alus.

Piibliseltsi esimees Tiit Salumäe tõstis pidulikku päeva avades esile piibliseltsi rolli. Täidetud on kolme tähtsamat ülesannet: Piibli tõlkimine, trükkimine ja levitamine.

Vaadati pidupäevaks valminud 28 minuti pikkust filmi „Piibel Eestis".

Püha Vaimu kirikus peetud oikumeenilisel tänupalvusel kõlas jumalasõna heebrea, kreeka, ladina ja lõunaeesti keeles ning tänapäeva kirjakeelele aluse pannud põhjaeestikeelsest Piiblist (1739).

Tiit Salumäe

Piibli käsitsi ümberkirjutamine

Eesti Piibliseltsi korraldamisel leiab aset suur ja mahukas ettevõtmine — Piibli käsitsi ümberkirjutamine.

See saab oma avalöögi Haapsalus, kus 1. advendi laupäeval kirjutamisega algust teeme.

Haapsalu Püha Johannese kogudus

Kooli 6, pk 51, 90501 Haapsalu. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, haapsalu@eelk.ee http://haapsalu.eelk.ee Koguduse õpetaja praost Tiit Salumäe; abilised õpetaja Kristel Engman, õpetaja Kari Tynkkynen ja Teno Ives. Juhatuse esimees Madis Kütt. Jumalateenistus pühapäeviti kl 11 toomkirikus (vastavalt teatele Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommikupalvus Jaani kirikus.
IBAN EE811010602003965006 (SEB); EE442200001120274032 (Swedbank). Kantselei avatud E, K, R kl 9–15.

Aasa Ellerhein:
armastus teeb elu ilusaks

Tarmula, sina pane kõige ilusam pilt!

Aasa Ellerhein ütleb seda Lääne Elu fotograafile, kelle kallis aparaat on tund aega klõpsunud. Ilus välja näha on igale naisele tähtis, ka siis, kui sajast eluaastast on puudu vähem kui kuu.

Aasa on sündinud 16. detsembril 1913, aga saja–aastase moodi ta välja ei näe. Jutt on selge, mälu terane, meel rõõmus. Viisteist aastat tagasi sõitis veel jalgrattaga. Tütar sellele hea pilguga ei vaadanud.

Jalgrattaga Aasa enam ei sõida. Paari aasta eest kukkus kodus ja murdis jalaluu. Oli pikalt haiglas ja kui ükskord omile jalule sai, kõndis alguses rulaatoriga, siis suurte karkudega. Nüüd klõbistab käetoekeppidega ringi. Käib iga päev õues. Võimleb hommikuti, et vere käima saaks.

Pikutab päeval elutoas klaveri kõrval diivanil. Mõtleb ja laulab — mõttes enamasti. Vaimulikke laule, isamaalaule, kodulaule, looduselaule, koorilaule, papa meremeestelaule, külalaule, naljalaule. Mängib sellist mängu, et kui palju teab näiteks pääsukestest laule. Või isamaast.

Sõnad on tal peas, sest kuidas sa laulu muidu laulad. Mõnikord dirigeerib ka, ikka mõttes. Klaverit ta enam ei mängi. Ütleb: ma olen muusikaõpetaja ja koorijuht, mitte (klaveri)kunstnik.

Cyrillus Kreegi õpilane

Läänemaa õpetajate seminaris oli Cyrillus Kreek Aasa muusikaõpetaja. Aasale meenub üks lugu.

Kreek kogus rahvalaule ja kaasas ka õpilased. Osa õpilasi nurises, et Kreek pooldab neid rohkem, kes tema harrastust jagasid. Siis Kreek öelnud: kõik te olete ühesugused head ja muist on veel paremad.

Seminaris algas koolipäev kell 7.45 hommikupalvusega, kell 8 algasid tunnid. See oli üle 70 aasta tagasi.

Kui Aasa Haapsalus naiskoori Heli asutas, oli Kreek naiskoori ristiisa. Aasa küsis Kreegilt, mis koorile nimeks panna. Heli, ütles Kreek. Aasa juhatas Helit 35 aastat.

Aasa on Kreegiga ühte meelt selles, et iga lapse saab laulma panna. Mõni (nagu Aasa) hakkab enne laulma kui rääkima. Mõne teisega tuleb rohkem vaeva näha.

Mudilaskooris peaksid kõik lapsed laulma, arvab Aasa. Mis sest, kui mõnele tuleb algul öelda, et laulgu tasem ja kuulaku rohkem teisi. Hakkavad laulma, kui nendega tööd teha!

Kuidas on olla saja–aastane?

Ma nüüd mõtlen, mida ma ütlen, jääb Aasa mõttesse.

Ütleb: kui oleks paarkümmend aastat noorem, küll siis käiks veel. Nüüd tuleb väsimus kergemini. Tervis on hea ja meel rõõmus. Kui tuleb nututuju ja meel on kurb, siis laulan ja jälle on meel rõõmus. Perekond ja sõbrad — nagu head inglid on nad mu ümber. Ei tohi nuriseda.

Andku Jumal, et teie ka nii kaua elaksite ja et lapsed ja lapselapsed tunneksid teist rõõmu — pöördub Aasa külaliste poole. Pühib pisaraid. Teinekord nutan rõõmu pärast ka. Nutt ja naer on mul vennad. Kogu mu elu on olnud ilus, ka raskused. Halvad asjad olen unustanud, kui nad on olnud. Küllap neid ikka oli. Palju armastust on olnud ja see teeb elu ilusaks.

Kuidas Anastassiast sai Dasja ja lõpuks Aasa

Aasa vanemad olid õigeusklikud. Isa oli merel, laps 12 päeva vana, vaja ristida. Ema ei tohtinud veel kirikusse minna, saatis vaderid Tallinna Issanda Muutmise kirikusse tüdrukule nime panema.

Ema tahtis nimeks Nadežda, aga vaderid unustasid ära ja panid keisri — jah, 1913 polnud veel Eesti vabariiki, oli Vene keisririik — noorima tütre järgi Anastassia. Ema leppis sellega ja hakkas teda Dasjaks kutsuma.

Eestiajal, kui Dasja oli abiellunud koorijuht Herbert Elleriga, kes eestistas oma nime Pärt Ellerheinaks, sai Dasjast Aasa Ellerhein.

Laul täidab aega ja peletab igavust

Aasa jätkab. Vene ajal ma kirikus ei käinud — oleksin töö kaotanud. Aga päris pimeduses me ka ei elanud. Meil olid Osvald Tärgi jutlused. Tärk ja Pärt Ellerhein olid Kärdla poisid. Minu tütar Tea–Mall ütleb, et ema on tal saarlane, isa hiidlane, ta ise eestlane.

Aasa lemmiklaul on Eesti hümn. „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm...” Sinna alla mahuvad kõik laulud.

Mõnel õhtul hakkab Aasa meelde tuletama ja üles lugema, kui mitme isamaalaulu sõnu ta teab. Viimati sai kokku 11 laulu.

Jutu jätkuks kannab Aasa nagu muuseas ette ühe pika laulu ilusast külatüdrukust.

Kirikulaule teab ta juba lapseeast. Esimene laul, mis mamma õpetas, oli „Ma olen väike karjane”. Papa laulis, kui merelt tuli, igasuguseid laule. Oma lapsepõlve pühapäevakooli laulud on Aasal samuti meeles.

Muusikaõpetaja ja koorijuhina peab ta iseenesestmõistetavaks, et ka sõnad on peas.

Ega ma muidu laulda saaks, kui sõnu ei tea. Laulan, kui teistel on kodus oma tegemised.

Laulust, millest siis veel

Lauluni jõuab Aasa ikka lõpuks välja, alaku siis jutt millest tahes. Laulul on imeline mõju, laul teeb meele rõõmsaks, annab jõudu ja aitab muret kanda. Nende sõnadega tahab Aasa tänada kõiki oma sõpru ja neid, kes teda vaatamas käivad.

Ei, ma ei hakka siin nimesid üles lugema, kõik ei tule ehk korraga meelde, aga kirjuta, et tänan kõiki. Tahan alandlik olla ja tänulik.

Head sõnad teevad alati meele rõõmsaks, ei väsi Aasa kordamast.

Lehte Ives

Aasa Ellerhein

- Sündinud 16. dets 1913 Tallinnas.
- Õppis algkooliõpetajaks Läänemaa õpetajate seminaris, seminari sulgemise järel lõpetas õpingud Tallinna pedagoogiumi seminariklassis.
- Töötanud algklassi– ja muusikaõpetajana Maidlas, Lauknas, Taeblas, Sutlepas, Haapsalu I keskkoolis, pedagoogilise kooli harjutuskoolis, sanatoorses koolis ja Liivil.
- Haapsalus pühapäevakooli õpetaja selle taasloomisest saadik, pühapäevakooliõpetaja ka Liivil.
- Naiskoori Heli asutaja ja dirigent.
- Abiellus 1938 Pärt Ellerheinaga.
- Haapsalu vapimärk 2004.
- Lapsed Anne Metsala ja Tea–Mall Ungert.
- Kullamaa koguduse liige.

Kui sisse murtakse lahtisest uksest

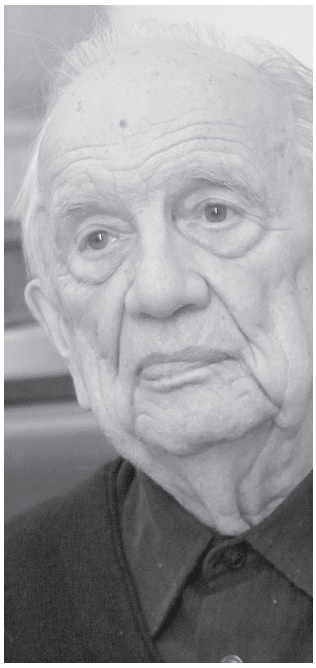

Heino Noor on Haapsalu koguduse auliige ja Haapsalu linna aukodanik.

Suurel Kurjusel on mitu nägu. Koolikiusamisest ja massimeedias ärapanemisest kuni kuklalaskude ja massimõrvadeni.

Jumalasalgamisel, ateismil on läbi aegade olnud Eestis mitmeid, kohati halenaljakaid avaldumisi. Nõukogude aja hariaastail võttis Tartu linnavõim jõuluõhtuti liinilt maha bussid number 7 ja 8, mis viisid Ülejõele Peetri kiriku juurde. Klassijuhatajad pidid sel õhtul just kirikusse minema. Et seal kirja panna oma õpilasi, kes olid sel õhtul sinna „juhtunud tulema". Neid oli palju, neid kodanlike ja kiriklike igandite all kannatanuid.

Järgmisel päeval pidid siis haridustöö eesrindlased ja teised meetmeid tarvitusele võtma. Mitmed noored võisid oma jõuluaegseid eksitusi parandada ja astusid pioneeriks või komsomoli.

Praegusaja teadusliku ja võitleva ateismi ilmingud on aga teistsugused.

Tartu Postimehes ilmus selle aasta 29. oktoobril Katre Tatriku kirjutis, milles vastab küsimustele meie ülikooli Šotimaalt kutsutud külalisprofessor Calium Brown. Küsimusele, kas ta on usklik, raiub professor: „Ei, ma olen ilmalik humanist. Teaduslikust vaatenurgast olen ma eelkõige agnostik (maailma tunnetatavust kas täielikult või osaliselt eitav— K. T.). Ei ole mingeid tõendeid, et jumal on olemas või et teda ei ole. Ma elan oma elu ateistina, aga ma usun headusse, mis tuleb meie seest."

Ajakirjaniku väitele, et eestlastele ei meeldi usust rääkida ja et sõna „usklik" võib meil esineda koguni sõimusõnana, vastab kõrge külaline: „Kas tõesti? Seda ma ei teadnudki."

Edasises vestluses jätkub jutt abistatud enesetappudest ja eutanaasiast.

Siinkirjutaja kui kauaaegne arst–intensivist selgitab: eutanaasia ehk halastussurm tähendab tänapäeval paranemislootuseta või kaua piinleva haige või ka lihtsalt väga vanaks elanud patsiendi surmamist arstliku komisjoni poolt patsiendi enda soovil, teadvusel oleva haige enda või omaste nõusolekul, kui tal need on.

Aktiivne eutanaasia on aktiivne surma esilekutsumine, patsiendi surmamine; passiivne eutanaasia on vajalikust ravist loobumine. Tahan öelda, et eutanaasia ei ole Eestis mingilgi kombel praegu lubatav, küll aga Hollandis ja Šveitsis.

Edasi leiab prof Brown: on naeruväärne arvata, et oleme universumis üksi ja jumal „on loonud ainult meid, nagu usundid ütlevad. Kui tõestatakse, et Marsil elavad väikesed putukad, siis on kõik pühad tekstid valed. Inimesed ei ole ainulaadsed. Elu Maal ei ole ainulaadne. Elu on ka mujal".

Nii lihtne see külalisprofessori arvates ongi.

Muidugi võib olla. Keegi ei saa seda ei eitada ega jaatada ega ümber lükata. Praost Tiit Salumäe, siinkirjutaja hingekarjane aga tuletab mullegi vahel meelde, et mõistust ennast on üsna kindlasti väljaspool meid rohkem kui meil kõigil ja meist veel targemateks peetavail olendeil kokku. Ka lugupeetavast külalisprofessorist rohkem.

Heino Noor
Haapsalu koguduse nõukogu auliige

Koguduse uus nõukogu kinnitas selle aasta eelarve

3. veebruaril pidas koguduse vastvalitud nõukogu esimese istungi, kinnitades 2012. aasta majandusaruande ja selle aasta eelarve.

Majandusaasta aruande järgi on koguduse vara väärtus 2012. aasta lõpu seisuga 1 035 000 eurot. Tulu oli 51 183 eurot ja see ületas eelarves planeeritud 47 067 eurot.

Kulutusi oli 47 309 euro eest, vähem kui eelarves kavandatud 50 525 eurot.

2012. aastal jätkus Jaani kirikus remont: valgendati siseseinad, algas oreli remondi 2. etapp ja altari remondi ettevalmistus. Oreli remondiks kulus 1500 eurot, see raha tuli Kultuurkapitalilt. Linnavalitsus finantseeris sisetöid 6500 euroga.

Koguduse 2013. aasta eelarve kinnitati tuluga 43 834 ja kuluga 49 439 eurot.

Suuremaiks töödeks kavandati koguduse kantselei katuse remont, Jaani kiriku altari remont ja Jaani kiriku oreli remondi jätkamine.

Tiit Salumäe

Lääne Elu
— Läänemaa kirikuelu uudised
— Igal teisipäeval kirikuteated

EESTI KUNSTIMUUSEUM
MIKKELI MUUSEUM
Meil on rõõm paluda Teid näituse
Alguses oli Sõna
Ajaloolised piiblid Jaan Paruski kogust
avamisele reedel, 1. novembril kell 17.00
Mikkeli muuseumis (Weizenbergi 28, Tallinn)
We have the pleasure of inviting you to the opening of the exhibition
In the Beginning Was the Word
Historical Bibles from Jaan Parusk's Collection
on Friday, 1 November at 5 pm
at the Mikkel Museum (Weizenbergi 28, Tallinn)
Näitus on avatud 2. märtsini 2014
The exhibition will remain open until 2 March 2014
Täname / We thank:

Kultuurihuvilised koguduseliikmed võtsid ette reisi Gotlandile

14.–21. juulil sõitis väikebussitäis kultuurihuvilisi ekskursioonile Gotlandile.

Reisiseltskonna tuumiku moodustasid Haapsalu kogudusega seotud inimesed. Reisijuht oli koguduse juhatuse liige Tõnis Padu.

Gotlandi ehk Ojamaa saare pindala on 2994 km², ulatus edelast kirdesse on 140 ja kagust loodesse 50 km.

Elanikke on Gotlandi saarel 57 308. Niisama suurel Saaremaal on elanikke hulga vähem, 32 672.

Gotland on olnud asustatud aastatuhandeid. Saarel leidub 42 000 muinasmälestist. Vanimad jäljed on kiviaja küttidest ja kalureist. Rohkelt on muinasleide pronksi– ja rauaajast ning rahvaste rändamise ajast. Omapärased on pronksiaegsed matmiskohad — laevkalmed ja kivikuhjatised. I aastatuhandest pärinevad ruunikivid, mida leidub eriti palju Mälari ümbrusest.

Viikingiajal (u 700–1100) sai Gotlandist Põhja–Euroopa rikkaim piirkond, oma ettevõtteid–kaubahoove oli gotlandlastel Novgorodis ja Londonis.

12. sajandil tihenesid sidemed maailmaga veelgi, vermiti Saksa eeskujul oma münte. Ka Visby kujunemine linnaks ja tähtsaks kauplemiskohaks algas 12. sajandil. Varaseim kirjalik märge Visby kohta pärineb aastast 1225 Henriku Liivimaa kroonikast, kus seda kirjeldatakse saksa palverändurite sadamana.

Gotlandlaste rikkuse tunnistajad on 1100–1300 saarele ehitatud 95 (tänini alles 92) kirikut. Reisil külastasime mitutkümmend kirikut.

Tiit Salumäe

Sõpruspäevad elavdasid koostööd

Haapsalu koguduse sõpruspäevadel 24.–26. mail osales 83 väliskülalist Haaga, Korsnäsi ja Loviisa kogudusest Soomest, Österhaninge kogudusest Rootsist ja Schmalkaldeni kirikuringkonnast Saksamaalt.

Sõpruspäevade ajal peetud ümarlaual osalesid väliskoguduste esindajad, riigikogu liige Neeme Suur, Läänemaa Turismi tegevjuht Jane Möll, EELK peapiiskop Andres Põder, ajalehe Eesti Kirik esindaja. Anti ülevaade kiriku hetkeseisust Eesti ühiskonnas. Vestlusrühmades arutleti, kuidas tuua ühiskonnas kristlikke väärtusi rohkem esile. Kõneks võeti ka koguduste edasine koostöö.

Kultuuriprogramm pakkus külalistele ekskursioone vanalinnas ja ringsõitu Haapsalu kirikuisse. Koguduse esindajad tutvustasid oma koguduste kujunemise lugu. See ringsõit oli sõpruspäevade külaliste hulgas väga populaarne.

Eesti rahvakultuuri tutvustavais töötubades said külalised õppida eesti rahvalaulu ja rahvatantsu ning vaadata Haapsalule omast käsitööd.

Laupäevaõhtusel kontserdil esinesid koorid Haapsalu, Österhaninge ja Loviisa kogudusest. Igal kooril oli ette valmistatud oma etteaste, peale selle laulsid kõik koorid suures ühendkooris juba kodus selleks esinemiseks selgeks õpitud laule. Kontsert oli tasuta ja avatud linnarahvale, kelle osa kuulajaskonnas oli arvukas.

Sõpruspäevade kolmas päev algas jumalateenistusega toomkirikus, kus sõpruskoguduste õpetajate kõrval teenis kaasa piiskop Einar Soone, kes pidas ka jutluse.

Jumalateenistust ette valmistanud toimkond koostas piduliku jumalateenistuse tarvis vihiku, mille abil said kõik kaasa teenida, ja hiljem sai selle endaga koju kaasa võtta. Vihiku vahel oli piiskopi jutlus, mis oli tõlgitud soome, rootsi ja saksa keelde. Jumalateenistusele järgnes kirikukohv, mille tarbeks olid koguduse vabatahtlikud küpsetanud suure hulga pannkooke.

Tiit Salumäe

Haapsalu koguduse kroonika 2013

3. jaanuar. Vabadussõjas võidelnute mälestuspäeva tähistamine vabadussamba juures.

5. jaanuar. Aastavahetuseks ja vana kalendri jõuludeks tuleb Haapsallu üha enam Vene turiste, sel puhul on toomkirikus orelipooltunnid.

6.–13. jaanuar. Koguduse täiskogu valis koguduse nõukogu. Nõukogus on Kristi Ainjärv, Malle Allmere, Alari Engman, Indrek Huul, Lehte Ilves, Teno Ilves, Endel Jets, Kädi Jõgi, Sirje Kaasik, Indrek Kalda, Aita Kaur, Mai–Ellen Koop, Madis Kütt. Tiia Laar, Ingrid Laasi, Triin Laasi, Lauri Luik, Jane Madi, Andri Meriloo, Tõnis Padu, Jaanus Rankla, Signe Saviir, Angeliina Schwindt, Maria Strauss, Matti Talbonen, Raul Tammet, Mare Tereping, Leini Vahtras, Aidi Vallik, Sigrid Veske. Auliikmed on koguduse teeneteristiga autasustatud Anneli Ammas, Arnold Korjus, Ülo Niin, Heino Noor, Lia Salumäe ja Sulev Saareväli. Ameti poolest on nõukogu liige õpetaja Tiit Salumäe. Valimisnimekirjas oli 375 isikut, osales valimistel 132 täiskogu liiget.

31. jaanuar. Lääne praostkonna konverents Haapsalus. Kokkuvõte koguduste elust 2012, vaadati uue aasta tööplaani.

2. veebruar. Tartu rahu 93. aastapäeva mälestushetk vabadussamba juures. Noorkotkad ja kodutütred süütasid 93 küünalt Jaani kirikusse viiva tee äärde. Kontsert kirikus.

3. veebruar. Koguduse nõukogu uue koosseisu esimene koosolek. Valiti juhatus: esimees Madis Kütt**,** aseesimees Kristi Ainjärv; liikmed Sulev Saareväli, Maria Strauss, Tõnis Padu, Mare Tereping, Lehte Ilves ja Andri Meriloo. Revisjonikomisjoni valiti Endel Jets, Angeliina Schwindt ja Signe Saviir. Sinodi saadikuiks valiti Madis Kütt ja Kädi Jõgi, asemikeks Kristi Ainjärv ja Mai–Ellen Koop.

11. veebruar. Koguduse juhatuse esimesel koosolekul käsitleti ettevalmistusi sõpruskoguduste päevadeks 24.–26. mail.

24. veebruar. Eesti Vabariigi 95. aastapäeva kontsertpalvus.

23. märts. Lia Salumäe andis Jaani kiriku oreli remondi lõppemise puhul kontserdi. Oreli ajaloost kõneles orelimeister Toomas Mäeväli.

27. märts. Kirikute kellad üle Eesti helisesid selle märgiks, et Eesti Vabariigi taastamisest on möödunud 7890 päeva — niisama kaua oli iseseisvust enne Eesti okupeerimist.

31. märts. Kristuse ülestõusmise püha. Lastekiriku lapsed esitasid näidendi.

10. aprill. Tiit Salumäe võttis vastu Saksa Bundestagi delegatsiooni toomkirikus ja linnavalitsuses.

11. aprill. Lääne praostkonna sinod Ridalas. Kirikukogu liikmeiks valiti abipraost Leevi Reinaru, õpetaja Lembit Tammsalu ja esimees Madis Kütt. Tiit Salumäe on kirikukogu liige ameti poolest. Ettekande pidas peapiiskop Andres Põder.

13. aprill. Haapsalu toomkirikus EEKBL naistepäevakonverents „Rõõmuallikad" umbes 270 osalejaga 37 Eesti paigast.

21. aprill. Naiskodukaitse eestvõttel paigaldati Haapsalu linna aukodanikule Heino Noorele ja tema vanemaile mälestuspink kunagisel Šokolaadi promenaadil.

28. aprill. Praost Eerik Hiisjärve 100. sünniaastapäeva mälestusteenistus, osales Hiisjärve pere. Tiit Salumäe kandis ette Eerik Hiisjärve jutluse, mille oli viimane pidanud Jaani kirikus 21. aprillil 1963.

1. mai. Muuseumihooaja avamine linnuses ja toomkirikus.

3.–5. mai. Koguduse segakoor külas Seinäjoe kogudusel, kus Lea Salumäe on organist ja koorijuht. Pühapäeval oli piiskoplik erivajadustega inimeste jumalateenistus, mis kanti üle kristlikus raadios. Koos teiste kooridega laulis ka Haapsalu koor, jutluse pidas Tiit Salumäe. Kiriku 1200 istekohast oli üle poole täis. Seinäjoki on noor kasvav linn, mis kujunes välja 1960. aastail. Paljud hooned, sh Lakeuden Risti kiriku, on projekteerinud Alvar Aalto.

9. mai. Wiedemanni gümnaasiumi traditsiooniline emadepäeva aktus toomkirikus.

12. mai. Emadepäeva jumalateenistus toomkirikus, lastekiriku õppeaasta lõpetamine.

19. mai. 1. nelipüha. Leeripüha jumalateenistus. Tallinna toomkirikus anti üle autasusid. Elutööpreemia pälvis õpetaja Toomas Paul, kes alustas õpetajaametit Ridala koguduses. III järgu teeneteristi said Vormsi diakon Ants Rajando ja õpetaja Valdek Johanson, kes alustas oma teenimist Haapsalus.

9. juuni. Eestirootslaste laulu– ja tantsupeol astus üles 300 lauljat–tantsijat Eestist, Rootsist ja Soomest. Päev algas piduliku jumalateenistusega toomkirikus.

14. juuni. Leinapäeva palvus ristimiskabelis Emaaltari ees.

22.–23. juuni. Pühapäevasel jumalateenistusel toomkirkus osalesid president, peaminister, riigikogu esimees ja kaitsejõudude juhtkond. Teenisid Tiit Salumäe, kaitseliidu peakaplan, EAÕK ülempreester Aleksander Sarapik, emeriitpeakaplan Tõnis Nõmmik ja Lääne maleva kaplan Ants Leedjärv.

30. juuni. Teist korda Haapsalus peetud Eesti ingerisoomlaste tantsu– ja laulupidu algas jumalateenistusega toomkirikus.

3.–6. juuli. 20. Haapsalu vanamuusikafestival.

26.–28. juuli. 20. Haapsalu keelpillifestival.

30. juuli — 9. august. Vanal kalmistul korrastasid vabatahtlikud noored Saksamaalt baltisaksa perekondade haudu.

20. august. Haapsalu koguduse ekskursioon Osmussaarde. Ekskursioonijuht Tõnis Padu. Jeesuse kabelis pidas õpetaja Tiit Salumäe väikese jumalateenistuse.

22.–25. august. Külas Rendsburgi St Jörgeni koguduse gospelkoor 2getheR. Kooris on inimesi kahest kogudusest, nende hulgas on ka puudega inimesi.

23.–25. august. Valge Daami aeg tõi piiskopilinnusesse tuhandeid külalisi vaatama legendi Valgest Daamist. Etenduse lõpus olid väga menukad kirikukontserdid.

25. august. Rootsi Österhaninge koguduse praosti Martin Marcolla emerituuri siirdumise jumalateenistusel osalesid Tiit Salumäe ja Kristi Ainjärv. Martin Marcolla pälvis 2004 Haapsalu koguduse toetamise eest koguduse teeneteristi.

31. august. Läänemaa ühisgümnaasiumi taasõnnistamise viisid läbi Tiit Salumäe ja EAÕK Haapsalu Maarja Magdaleena koguduse preester Jüri Ilves.

1. september. Haapsalus jutlustas EELK Välis–Eesti konsistooriumi peasekretär praost Mart Salumäe Torontost.

5. september. Tiit Salumäe Eesti presidendi kutsel Konstantinoopoli patriarhi Bartholomeuse auks antud õhtusöögil.

6.–8. september. Koguduse perelaager Koopa talus.

4.–10. oktoober. Praost Tiit Salumäe külastas Luterliku Maailmaliidu keskust Genfis ja osales usupuhastuse 500. aastapäeva ettevalmistaval kongressil Zürichis.

13. oktoober. Lõikustänupüha. Jutlustas EELK Välis–Eesti Saksa praostkonna praost Michael Schümers.

22. oktoober. Toomkirikus andis kontserdi Wolfhageni praostkonna oratooriumikoor, kelle tõi Haapsallu siin õpetajana aasta aega teeninud Katharina Ufholz.

31. oktoober. Tallinna toomkirikus ordineeris peapiiskop Andres Põder koos Tiit Salumäe ja Joel Luhametsaga viis uut preestrit, teiste seas ka Nõva koduguse diakoni Peeter Kralli.

1. november. Tiit Salumäe õnnistas toomkiriku ristimiskabelis Lääne maleva pealike mälestustahvli. Mälestustahvli avas ja pidas päevakohase kõne maleva pealik major Arnold Juhans.

5.–11. november. Praost Tiit Salumäe külastas Saksamaal Evangeelseid Mariaõdesid Darmstadtis, osales Saksa luterliku kiriku sinodil Düsseldorfis ja sõpruspraostkonnas Schmalkaldenis.

17.–18. november. Tiit Salumäe külastas sõpruskogudusi Loviisas ja Haagas.

23. november. Toomkirikus helilooja Sirje Kaasiku autorikontsert. Esinesid Uuemõisa lasteaia–algkooli lapsed, Haapsalu koguduse lasteansambel, Haapsalu toomkoor, Haapsalu koguduse segakoor, Haapsalu naiskoor Kaasike, Lihula naiskoor Leelo ja Haapsalu muusikakooli kammerorkester. Peapiiskop Andres Põder autasustas Sirje Kaasikut EELK teeneteristi tunnistusmärgiga.

30. november. Eesti Piibliseltsi nõukogu koosolek Haapsalus. Algab projekt „Kirjutame Piibli käsitsi ümber". Advendikontserdi annab Rahvusmeeskoor. Piiskopilinnuses süüdatakse advendiküünal, laulavad Haapsalu linna algkooli lapsed.

1. detsember. Haapsalu koguduse nõukogu koosolek.

27. detsember. Johannesepäev. Koguduse teeneteristi üleandmine. Algab Haapsalu linna 735. aasta.

Mai–Ellen Koop kogeb kirikutööd tehes suurt armastust

Kui kaua Sa oled Haapsalu koguduses kaastööline olnud ja mis on olnud Sinu ülesanded?

Tulin koguduse juurde 1992. aastal pärast kaheaastase piiblikooli lõpetamist. Rohkem kui 20 aasta jooksul olen siin täitnud mitmesuguseid ülesandeid. Minule on see suur rõõm ja õnnistus, kui saan teha tööd oma sisetunde ja võimete kohaselt.

Olen olnud mitmes koosseisus koguduse nõukogu liige ja kahe valimisperioodi jooksul juhatuse liige. Et töötasin varem personalinõunikuna, olen nende teadmistega saanud teha ja teen siiani personalitööd ka koguduses.

Kui pärast Eesti taasiseseisvumist anti koguduse haldusse Haapsalu vana kalmistu, valiti mind selle hoolekogu eesistujaks. Tuli hakata korraldama hoogtööpäevi, sest tihnikuks kasvanud surnuaed vajas kiiret korrastamist. Tublide koguduseliikmete kõrval lõi kaasa ka linnarahvas, keda kutsusin kohaliku lehe kaudu tooma kevadet kalmudemaale.

Kui koguduse juhatuse esimees Madis Kütt kalmistutöö enda peale võttis, tehti mulle ettepanek luua koguduse juurde naisring. Juhendasin seda ligi 10 aastat. Koos imetoredate naistega uurisime pühakirja, tegime käsitööd ja kaks näitust toomkirikus; õppisime valmistama lilleseadeid, kutsusime huvitavaid külalisi.

Olen teinud pikka aega ka diakooniatööd. Selle töö algusajal ei olnud veel sotsiaalmaja ja meil tuli tegelda paljude vanuritega. Linn oli meil piirkonniti ära jaotatud, mina abistasin 12 vanurit Holmi ja Sadama kandis.

Kaheksa suve olen olnud toomkirikus külastajate vastuvõtja, tutvustades kirikut ja kogudust. Mulle meeldib kiriku eriline aura, kohtuda huvitavate inimestega ja teadmine, et ma ei ole seal kunagi üksi.

Miks Sa kogudusetööd teed?

See annab nii palju mu hingele. Saan seal unustada oma vanuse ja sellega kaasnevad tervisehäired. Tunnen end hoituna ja kogen nii suurt armastust, et ei suuda sellest tööst loobuda.

Kuidas Sa pead advendiaega ja jõulusid?

Olen lapsepõlvest saanud kaasa tugevad jõulutraditsioonid. Et ema oli haige, hoolitses isa viie lapse eest, alustades juba varakult jõuluettevalmistusi. Ise valmistati kõik pühadetoidud, koristati ja kaunistati hoolikalt.

Olen neid traditsioone hoidnud. Jõulude ajal oleme alati koos laste ja lastelastega. Mulle on pere tähtis.

Maria Strauss

Ridala Püha Maarja Magdaleena kogudus

90411 Kolila, ridala vald, Läänemaa, tel 472 4210, ridala@eelk.ee, www.eelk.ee/ridala/. Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen, juhatuse esimees Heli Reichardt. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval ja kirikupühadel kell 13. IBAN EE021010022083660008 (SEB) ja IBAN EE912200001120200048 (Swedbank). Kantselei lahti teisipäeviti kell 15–18.

Ridala ajaloopäev keskendus vabadusvõitlusele 1918–1994

Ajaloopäeval pühapäeval, 11. augustil oli kolm keskset sündmust: konverents, kontsertmälestusteenistus Ridala kirikus ja perepäev.

Ajalookonverentsil esinesid ajaloolased Siim Õismaa ja Mati Mandel ning okupatsioonide muuseumi teadur ja metsavendluse uurija Martin Andreller.

Kontsertmälestusteenistusel Ridala kirikus teenisid Lääne praost Tiit Salumäe ja õpetaja Kari Tynkkynen, orelil mängis Lia Salumäe. Eesti Memento Liidu esimehe Enn Tarto tervituse luges ette Läänemaa Memento juht Arnold Aljaste.

Jumalateenistusel meenutati 25 aasta möödumist Vabadussõja mälestustahvli taasavamisest. Tänati inimesi, kes teadsid, et kirikus on laulude numbritahvli taha peidetud Vabadussõja mälestustahvel, kuid pidasid kogu okupatsiooniaja seda saladuses.

Teenistusel avati ja pühitseti kaks mälestist, üks Läänemaa metsavendadele ja teine mõrvatud Kaitseliidu Lääne maleva ohvitseridele.

Mälestisplaadid valmistas Ungru Paekivi tasu küsimata.

Perepäeval jäi aega mitme põneva näitusega tutvumiseks. Martin Andrelleri näitus käsitles metsavendlust. Kunstnik Tiiu Piiburi maalinäitus „Aja tuuled" mõtestas Eesti aja– ja kultuurilugu.

Läänemaa Memento näitus oli fotomeenutus Siberi ehitistest ajal, mil neis elasid küüditatud, ja Memento tänapäevast.

Naiskodukaitse Lääne ringkond ja Kaitseliidu Lääne malev kostitasid osalejaid sõdurisupiga. Meelelahutust pakkusid Ridala rahvatantsijad Hilja Tamme juhendusel.

Eesti Endiste Metsavendade Liit (EEML) tänas ja tunnustas oma liikmeid ja abistajaid.

EEML 3. klassi teeneteristi pälvisid teiste seas praost Tiit Salumäe ja Ridala kirikuõpetaja Kari Tynkkynen; Ungru Paekivi omanikud Argo Auväärt, Kalev Mehide ja Raul Kuusk ning Läänemaa Memento esimees Arnold Aljaste.

Eesti Eruohvitseride Kogu II kl teeneteristi sai Lääne maleva pealik major Arnold Juhans.

Kaitseliidu Lääne maleva teenetemärgi pälvisid n–vbl Heiki Magnus, srs Kaido Nummert, kpr Sulev Hatto ja rms Alari Iva.

Ajaloopäeval osales ligi 300 inimest.

Järgmine ajaloopäev tuleb Ridalas 10. augustil 2014, et tähistada Nõukogude vägede lahkumise 20. ja Vabadussõja mälestustahvli avamise 90. aastapäeva.

Heiki Magnus

Sõprade abi on olnud hindamatu

Ridala väikest kogudust on aidanud elus püsida sõpruskogudused. Eriti märkimisväärne roll on aastate jooksul olnud Haapavesi kogudusel ja sealsel õpetajal Mauno Soronenil, kes on koordineerinud ka Kärsämäe ja Oulaise koguduse abi Ridalale. Sestap võttiski Ridala 7–liikmeline esindus ette Helsingist 600 km kaugusele jääva sõidu, et osaleda Haapavesi koguduse 150. aastapäeva üritustel ja kirikuõpetaja 50. sünnipäeva tähistamisel.

Pidulikul jumalateenistusel andis õpetaja Kari Tynkkynen Ridala rahva tänuks Mauno Soronenile üle EELK teenetemedali.

Haapavesi on ilus ja vaikne Soome linnake metsade ja järvede keskel. Meid vapustas kirikunäidendis kogetud suur kontrast tänapäeva ja olnu vahel. 1860. aastail seda piirkonda laastanud näljahäda viis hauda sadu inimesi.

Oleme koos haapavesilastega tänulikud Taevaisale, et nii karmid ajad on jäänud kaugesse möödanikku ja lasknud mõista, et kus on häda nähtud, seal nähakse ka teiste muret.

Tagasiteel külastasime uusi sõpruskogudusi Muuramel ja Kärköläs. Septembri lõpul oli Kärkölä koguduse esindus vastukülaskäigul Ridalas.

Kari Tynkkynen
Koguduse õpetaja

Lühidalt

- Surnuaiapühad olid tänavu uuel ajal, juuli teisel pühapäeval. Nii jääb ka järgmisel aastal. Korraldame neid koos baptisti kogudusega.
- Üle pika aja oli suvel meie ilusas vanas kirikus laulatus.
- Kevadel laulis kirikus Säkylä kirikukoor.
- 7. juulil saime osa Rapla kirikus peetud Tõnis Mägi autorikontserdist „Hetk", mis kanti helis ja pildis üle kuude Maarja–Magdaleena kirikusse üle kogu Eesti. Kontserdiga toetati uue luteri kiriku ehitamist Mustamäele.

Kari Tynkkynen
Koguduse õpetaja

Noarootsi Püha Katariina kogudus

91201 Pürksi, Läänemaa, tel 5194 9461 (esimees), 528 0635 (õpetaja), noarootsi@eelk.ee, www.eelk.ee/noarootsi.
IBAN: EE220000120110413 (Swedbank). Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe,
juhatuse esimees Tiiu Tulvik. Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14.

Kohtumisel osalenud Roosta Puhkekülas pärast nõupidamist 19. oktoobril 2013.

Tervitused Esbo sõpruskoguduselt

Esbo rootsi kogudus on olnud Noarootsi koguduse sõpruskogudus mitu aastakümmet. Koostöö sai alguse kirikuõpetaja Harry Wahlsbergi ja diakoniss Harriet Wahlsbergi juhtimisel aastal 1988.

Kui Harry Wahlsberg pensionile jäi, jätkus koostöö kirikuõpetaja Carl–Gustav Henricsoni juhtimisel. Praegu juhib seda kirikuõpetaja Roger Rönnberg.

Koostöö on meile väga väärtuslik. Üritame üksteisel vähemalt korra aastas külas käia. Meid on Noarootsis alati sõbralikult vastu võetud. Viimane külaskäik, millest meil on veel värsked mälestused ja mille eest me oleme väga tänulikud, leidis aset 18.–19. oktoobril 2013.

Sellel reisil osales ka selliseid Esbo rootsi koguduse liikmeid, kes ei olnud Noarootsit varem külastanud. Seetõttu oli tore, et meile korraldati Noarootsi vallas giidiga ringreis. Kohtusime koguduse õpetaja praost Tiit Salumäe ja koguduse esindajate Tiiu Tulviku, Maie Arro ja Inna Rosari ning abivallavanema Aivo Hirmoga. Pidasime ühist õhtupalvust Noarootsi kirikus, kus kohtusime ka koguduse teiste liikmetega. Tore oli üheskoos Jumala palge ette kokku tulla ja tunda, et oleme õed ja vennad Jeesuses Kristuses.

Külaskäigu ajal arutasime ka edasisi koostööplaane. Loodame, et Noarootsi kogudus külastab meid Esbos meie koguduse päevadel 4.–6. aprillil 2014, nii et saame ka ühist jumalateenistust pidada. Südamlik tere tulemast! Kavatseme korraldada ka Esbost ühe Noarootsi–külastuse 2014. aasta suvel. Meie ühised plaanid sisaldavad veel lootust, et meie kohalike omavalitsuste lapsed ja noored kokku saaksid ning midagi ühiselt ette võtaksid. Sel moel kasvab usaldus üle riigi– ja keelepiiri.

Roger Rönnberg
Esbo rootsi koguduse
õpetaja

Rooslepa kabelist varastati väärtuslikku kirikuvara

Ööl vastu 22. juulit varastati Rooslepa kabelist suurem osa sinna kaks nädalat varem paigutatud kirikuvarast, mis oli 1944 Rootsi viidud ja nüüd Eestile tagastatud.

Varastatud esemete seas oli üks väärtuslikumaid 1643. aastast pärinev ülekullatud armulauakarikas. Varastati ka uushõbedast oblaadikarp ja veinikarikas; käsikann, kaks tinakarikat, küünlajalad, küünlarasva püüdjad jm esemeid.

Varastatud esemete turuväärtuseks hindas muinsuskaitseamet 15 000 eurot, kuid ajalooline väärtus on hindamatu.

1943–1944 viisid eestirootslased Eestist lahkumisel Rootsi kaasa ka väärtuslikuma kirikuvara, mis uuel kodumaal deponeeriti Rootsi ajaloomuuseumi. Vara hoiti 35 aastat muuseumis salaja: kartusest, et Nõukogude Liit võib vara välja nõuda, ei võetud seda muuseumis arvele.

Riguldi–Noarootsi kodukandiühing pani varaste tabamiseks välja 10 000 Rootsi krooni (u 1100 euro) suuruse preemia.

Noarootsi vald koos Rannarootsi muuseumi, Rootsi vähemusrahvuse kultuurinõukogu ja Noarootsi kogudusega pani välja 3000 euro suuruse preemia, kuid varguse toimepanijaid pole politsei tabanud.

Kaire Reiljan

Lääne–Nigula Püha Nikolause kogudus

Nigula tee 1, 90807 Lääne-Nigula vald, Lääne maakond, tel 479 6658, laane–nigula@eelk.ee, www.eelk.ee/laane-nigula/.
Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuse esimees Tiina Võsu. IBAN: EE491010602004146002 (SEB).
Jumalateenitus pühapäeviti kl 12.

Koguduse tegus aasta

Meie koguduse tähehetk oli 2012. aasta jõulujumalateenistuse ülekanne ETVs. Saime hakkama ja oleme saanud palju positiivset tagasisidet. Täname kõiki!

2013. aasta tõi kogudusele mitmeid muudatusi.

Esiteks, koguduse kauane vabatahtlik noortetöötegija Kadri Lääs suundus tööle välislähetusse. Olime palves ja mures, kes võiks jätkata leerikoolitööd. Noorte leerikool on väga oluline osa tulevikukoguduse ehitamises.

Hea lahenduse saime koostöös soome misjonäri Tero Ruotsalaga, kes elab küll Tallinnas, aga on nõus kaks korda kuus pidama leerikooli meie koguduses.

Kogudusetöös on väga tähtis, et vaimuliku töö tegemises on järelkasvu. Kristo Hüdsi oli nõus andma ilmikjutlustaja eksami ja teisel advendil õnnistab praost Tiit Salumäe ta koguduse jutlustaja ametisse. Kristo on teist aastat usuteaduse instituudi magistrant.

Septembris alustas usuteaduse instituudis teoloogiaõpinguid koguduse noortetöö juht Joel Reinaru. Uue põlvkonna vastutuse võtmine koguduse töös on lootustandev tööle, mida eakamad koguduseliikmed on teinud. See on vastus paljude palvetele.

Meie kogudust puudutab ka ajalooline muudatus: on sündinud kolme valla ühinemine, Taebla, Oru ja Risti vald on otsustanud oma elu ühiselt edasi viia.

Kogudus tegi ettepaneku, et uue valla nimeks võiks olla Lääne–Nigula vald, ja see ettepanek leidis toetust. Ajalooliselt on Lääne–Nigula kihelkonda kuulunud Taebla ja Oru ning osa Risti vallast. Meie kogudusele, kihelkonnale ja nüüd ka uuele ühendvallale nime andnud püha Nikolaus oli suur heategija: neitsite, meremeeste, vangide, kaupmeeste, pagarite ja laste kaitsja, ta jagas neile jõuluajal kingitusi.

Kogudus tegi ettepaneku, et uue valla nimeks võiks olla Lääne–Nigula vald, ja see ettepanek leidis toetust.

Püha Nikolause isik ja legendid on osaliselt olnud eeskujuks jõuluvana tegelaskujule (ingliskeelsetes maades Santa Claus, mis tuleneb Saint Nicolausest).

Leevi Reinaru
Koguduse õpetaja

LIFE tantsulaager Orul

Suve lõpus kogunesid tantsuhuvilised kristlasnoored Läänemaale Oru kooli LIFE tantsulaagrisse.

Laagrisse tuli kokku umbes 50 noort üle Eesti. Nelja päeva sisse mahtus intensiivseid tantsutrenne, kosutavaid piiblitunde ja palju uusi tutvusi. Laagri eesmärk oli koondada noori, keda ühendab huvi tantsu ja liikumise vastu. Valida sai kolme tantsustiili vahel: *jazz–*tants, hiphop ja iisraeli tants.

Iga rühm õppis selgeks ühise tantsu, mida laupäevaõhtusel kontserdil esitati.

Muusikaline külaline oli „Reinaru Vennad".

Pühapäeval teenisid tantsijad kaasa Lääne–Nigulas ühisel lõpujumalateenistusel, mis pani ilusa punkti kogu laagrile. Sellesarnaseid laagreid loodame tulevikus korraldada veelgi, sest noorte kristlaste huvi oli märkimisväärne.

Signe Reinaru
Laagri koordinaator

Väljasõit Vormsi

Lääne–Nigula koguduse erivajadustega rühm tegi 19.–20. juunil väljasõidu Vormsi saarele.

Osavõtjaid oli 12, kaks saatjat–bussijuhti peale nende.

Ööbisime ja valmistasime endale toidu Vormsi kogudusemajas.

Käisime saare põnevates paikades. Üksteist toetades pääses ka ratastooliga metsa korallrahusid vaatama.

Vahvad olid hommiku– ja õhtupalvused kirikus. Osalejad valmistasid need ise ette ja viisid ka ellu.

Tore oli õhtul ühise teelaua ääres koos kiriku lauluraamatu laule laulda ja vestelda.

Täname sponsoreid Soomest toetuse eest ansamblile Saviastjad ja Vormsi kogudust külalislahkuse eest!

Leili Mutso
Diakooniatöö koordinaator

Hanila Pauluse kogudus

Tööstuse 10–1, 90101 Virtsu, Läänemaa, tel 553 0045, hanila@eelk.ee. Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Andrus Eilaste.
IBAN EE352200001120081940 (Swedbank).
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.30.

Au olgu Jumalale!

Hanila koguduse üks tähtsündmus oli kiriku uue kivipõranda valmimine.

Suvel lõpetas restaureerimisfirma Rändmeister kiriku uue kivipõranda ehituse. Põrand valmis Läänemaa paekivist. Raha põranda tegemiseks annetas Austraalias elav koguduse kunagine liige Lily Kocins. Riik lisas annetusele omalt poolt raha juurde ja nüüd saab taastada ka paarkümmend aastat segastel asjaoludel kadunud olnud torni roosakna.

Vaevalt olid ehitusmehed kirikus oma töö lõpetanud, kui uue põranda õnnistasid muusikaga sisse kaks kõrgtasemel koori.

Segakoor Huik, mida juhatas Kaspar Mänd, andis kirikus kontserdi 9. augustil. Tegemist oli ühe kontserdiga sarjast „Tornikell minu külas".

Selle sarjaga meenutati 35 aasta taguseid kontserte, mille andis tollane kammerkoor Ellerhein Lääne–Eesti ja saarte kirikuis.

Toona valitsenud võõrvõim soovis hävitada religiooniga seotud minevikumärke ja lasi pühakodadel laguneda. Kontsertidega püüti pöörata kuulajate tähelepanu sakraalhoonete kurvale seisukorrale.

Neil kontsertidel osalenud meenutavad kontserte veel nüüdki, sest pühakojad olid võimude pahameeleks kuulajaid pilgeni täis. See kutsus esile ka asjaomaste tegelaste „vaibalekutsumisi".

Kuigi oleme elanud oma riigis juba üle paarikümne aasta, on ikkagi suur osa meie kirikuist äärmiselt kurvas seisukorras: katused lagunevad, uksed–aknad on ripakil, kirikud on räämas ja justkui hüljatud.

Noored ärksad inimesed segakoorist Huik ei saanud sellest mööda vaadata ja nii sündiski neil plaan jätkata Ellerheina missiooni.

Mitmes Lääne–Eesti ja saarte kirikus oli heategevuskontsertide sari, kogutud raha annetati kirikuhoonete korrastamiseks.

Hanila kirikus oli umbes 70 kuulajat. Kavas oli Eesti heliloojate kirjutatud vaimulik koorimuusika. Pool tundi enne kontserdi algust rääkis kunstiajaloolane Kaur Alttoa kirikuhoone minevikust ja eripäradest.

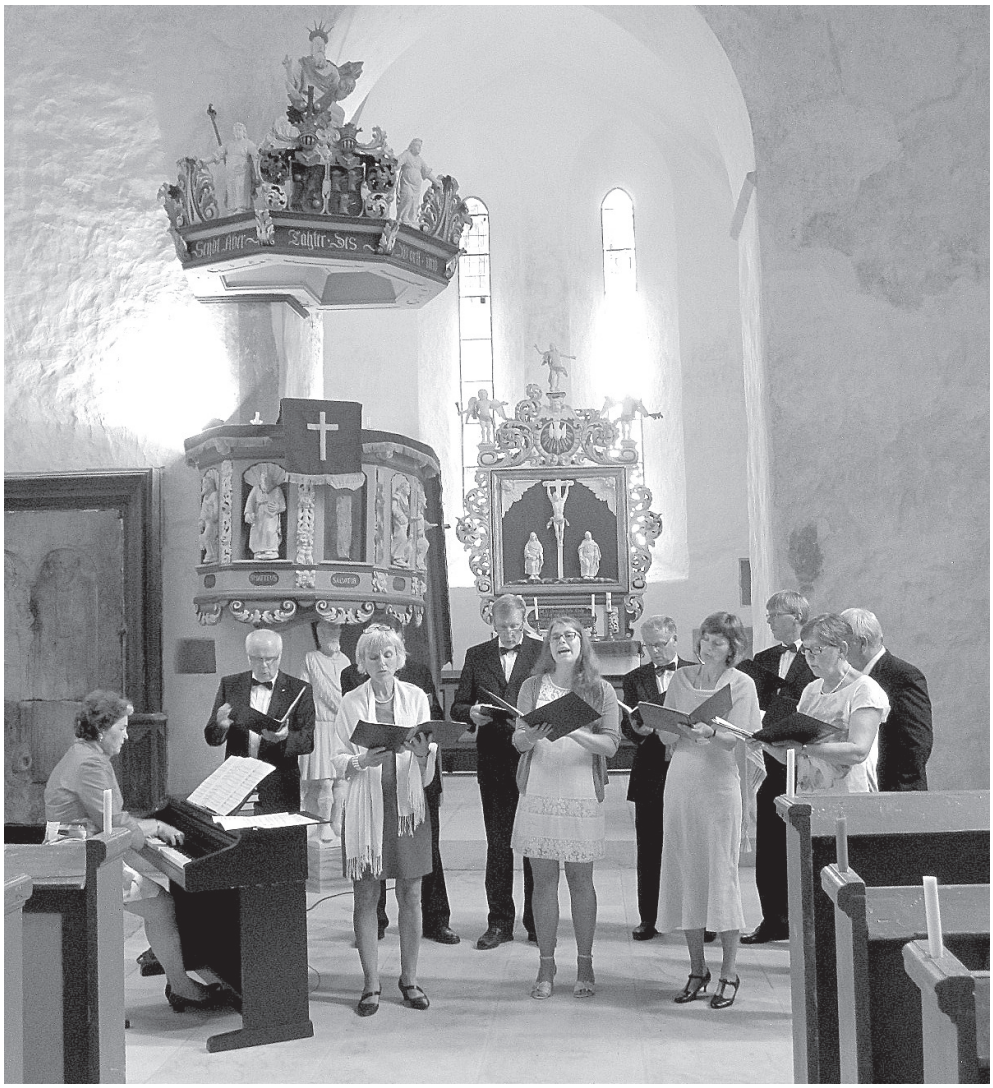

Hanila kirikus esineb Püha Olavi koor Soomest Pedersörest.

Lembit Tammsalu kingib Hans Häggblomile klaasist krutsifiksi.

Nii väikeses kohas nagu Hanila on harva suuri muusikasündmusi, aga sel suvel juhtus nii, et juba päev pärast Huigi kontserti ülistas kirikus lauluga Jumalat Soome Pedersöre koguduse Püha Olavi koor.

Õpetaja Hans Häggblom luges muusika vahele pühakirja ja vaimulikke mõtisklusi. Koor dirigent Marguerithe Sandstedt–Granviki juhatusel esitas Põhjamaade heliloojate vaimulikku muusikat.

Pärast kontsertpalvust oli kirikus kohvilaud, mille ääres said kuulajad–esinejad vahetada mõtteid ja emotsioone.

Hea meel on, et kuulajaid jätkus ka sellele kontsertpalvusele umbes poolsada.

Hanila kirik hakkab nüüd tasapisi korda saama. Oleks tore, kui inimesed kaugemalt ja lähemalt leiaksid uuesti üles selle pärli. Siis võiks tõusta see pühakoda ja miks mitte terve Hanila vald uuele elule.

Lembit Tammsalu
Koguduse õpetaja

Karuse Margareeta kogudus

Läänemaa, Hanila v 90130 Kinksi küla; tel 502 1305 (juh. esimees), 528 0635 (õpetaja), karuse@eelk.ee.
Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, juhatuse esimees Meelis Malk. IBAN EE231010602006745003 (SEB).
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14.

Karuse kogudus sai diakoni

Hanila volikogu liige Meelis Malk tegi oktoobris diakonieksami ja novembri lõpus ordineeris peapiiskop Andres Põder ta Lääne praostkonna vikaardiakoniks ehk õpetaja abiliseks.

„Peamine töö on jumalasõna kuulutamine," ütles Meelis Malk oma töö kohta. „Et olen praosti alluvuses, võib praost mind suunata vajadusel sinna, kuhu vaja."

Malk lisas, et peamiseks teenimise kohaks jääb Karuse. Praegu on Karuse kiriku hooldajaõpetaja praost Tiit Salumäe, kuid selle töö võtab varsti üle Lihula õpetaja Kaido Saak.

„Kui Saak saab Karuse koguduse õpetajaks, saab Malk teda abistada Karusel, Lihulas, Mihklis ja mujal," ütles Salumäe.

Diakon abistab õpetajat jumalateenistusel ja vajadusel võib ka ise teenistust pidada. Ta võib ristida ja matta, aga armulauda jagada ja laulatada võib diakon ainult peapiiskopi eriloal, selgitas Salumäe.

Meelis Malk usuteaduse instituudi avaaktusel.

„Ühtki talitust ei ole ma veel iseseisvalt pidanud," ütles Meelis Malk. „Olen kõrvalt jälginud oma mentorit Kaido Saaki ja Karuse endist õpetajat Lembit Tammsalu."

Meelis Malk alustas diakoniõpinguid sel kevadel pastoraalseminaris ja lõpetas selle kursuse 15. oktoobril.

„Eesmärk oli, et Karuse kirik ja kogudus ei jääks jumalasulaseta," põhjendas Malk õpinguid. Ta õpib kolmandat aastat ka EELK usuteaduse instituudis, kus tal on pooleli bakalaureuseõpe. Et saada preestriks ja koguduse õpetajaks, peab olema magistrikraad.

Diakoniordinatsiooni pidas peapiiskop Andres Põder 23. novembril Karuse kirikus, mis on olnud ka peapiiskopi kunagine kodukirik.

Vaimuliku ametisse pühitsemise järel ei saa kaua aega koguduse juhatuse esimehena tegutsenud Malk seda tööd enam jätkata. Kirikuseaduse kohaselt kuulub vaimulik juhatusse ameti poolest, aga ei saa olla juhatuse esimees.

Lehte Ilves

Huvitav ja pöördeline aasta

Aasta algas küll vaikselt, aga mida aeg edasi, seda elavamaks läks koguduse elu. Koguduse hooldajaõpetaja oli praost Tiit Salumäe, aga teenistuste põhiraskus lasus allakirjutanul, kes pidas surnuaiapühad ja mõne teenistuse oma diakonipraktika jooksul.

Tiit Salumäe käis Karusel tähtsamate sündmuste puhul, näiteks aprillis jumalateenistusel ja sellele järgnenud juhatuse koosolekul. Karuse kiriku pühaku, Püha Margareeta nimepäeval 13. juulil pidas praost armulauaga teenistuse.

Pööripäevadel (20.03, 21.06 ja 22.09) on meil tava pidada teenistust. Need korraldas Lihula preester Kaido Saak, kes on olnud selle traditsiooni kandja koos juhatuse liikme Jüri Keskpaigaga juba 1990. aastate algusest.

Siis peeti pööripäevapalvust looduses, nüüd aga on pööripäeva tähistamine kaheosaline: kirikus ja looduses metsaaltaril.

Pidasime ka ühe öise palvuse koos Taizé lauludega, mille viis ellu Kose pasunakoori juht Kahro Kivilo. Sellega juhatasime sisse kiriku kaitsepühaku nimepäeva — karusepäeva.

Samal päeval esines ka Riisipere kammerkoor, kellel oli see viimane esinemine oma kauaaegse dirigendi Pille Saatmäega, kes elab meie kihelkonnas. Austusest tema töö vastu tuli koor tema kodukirikusse laulma.

11. augustil esines Karuse kirikus Uhtna naiskoor koos pasunakooriga, kes oli külas Hanila laulu– ja mänguseltsil. Kihelkonnapäeval 20. juulil esines meil Lääne–Nigula koguduse ansambel Doxa.

Kahjuks on suvine aeg kiire ja kuulajaid nappis, kuigi kontserdid olid meeleolukad. Loodame kontserdielu siiski elavdada ja selleks alustame järgmisest aastast projekti „Karuse kirik kutsub", et anda rohkem võimalusi esinejaile ja elavdada koguduse elu.

Proovisime hoida kirikut juuli ja augusti nädalavahetustel pikemalt lahti. See õnnestus meil tänu ühele väikesele, aga tublile abilisele. Kirik oli avatud kõik suvekuud koguni kolmel päeval: reedel, laupäeval ja pühapäeval.

Et huvilisi oli, võiks kirik edaspidi olla suvel iga päev avatud. See eeldab juba palgalise kirikuvalvuri ametikohta.

Meie kogudus aina nooreneb. Augustis ristiti kolm väikest last ja koguduse täisliikmeks sai kolm noort inimest. Ka pisikese suurenemise üle tuleb rõõmu tunda.

Meelis Malk
EELK Lääne praostkonna vikaardiakon

Vormsi Püha Olavi kogudus

Hullo küla, 91301 Vormsi, Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, diakon Ants Rajando, juhatuse esimees Ene Rand.
IBAN EE70221017626557 (Swedbank).
Jumalateenistus 2 korda kuus pühapäeval kl 11.

Sada vana münti kirikupõranda all

Sel aastal möödus 25 aastat Vormsi kiriku taastamistöö algusest, mis lõppes pühakoja taaspühitsemisega 1990. aastal.

Et tol ajal oli veel Nõukogude okupatsioon, ei olnud mõistlik rääkida kõigest, mis tuli kiriku taastamisel ilmsiks. Näiteks 96 mündi leidmisest kiriku põranda alt.

Kiriku põranda taladele postvundamendi rajamiseks tuli kaevata süvendid. Et põrandaalune kiht võis sisaldada ajalooliselt väärtuslikku ainest, sõeluti teisaldatav pinnas hoolikalt läbi. Müntide leidmine ei olnud üllatav, küll aga see, et neid leiti nii palju. Umbes kümnendiku põrandaaluse pinnase läbikaevamisel leiti ligi sada eri sajandeil löödud münti, hulk helmeid ja mõni ehe peale selle.

Vanim münt on Liivi Ordu seestling, neid vermiti aastail 1395–1398 Tallinnas.

15. sajandist oli Riia peapiiskopkonna penn, 16. sajandist ordumeister Wolter von Plettenbergi ajal Tallinnas vermitud kaks Liivi Ordu šerfi ning Johan III aegne Tallinna hõbekilling aastaist 1571–1581.

Need mündid pidid sattuma kiriku põranda alla juba vanima, arvatavalt 13. sajandil ehitatud puitkiriku ajal. See hävis Liivi sõja ajal, kui Vene väed saart rüüstasid ja kiriku maha põletasid.

Tänini säilinud kivimüüridega pikihoone on ehitatud 1632 ja sellest ajast kuni Põhjasõjani pärineb suurim osa leitud müntidest — ligi 50 Rootsi veerand– ja kuuendiköörist vaskraha — Gustav II Adolfi, Kristina, Karl XI ja Karl XII ajast.

Põhjasõjale järgnenud ajast oli 30 Vene münti: poluškad ja kopikad aastaist 1720–1879, sh Aleksander I aegne 20kopikane hõberaha.

Seni on kindla vastuseta küsimus, kuidas selline kogus münte sattus pikkade sajandite jooksul kiriku põranda alla. Tegemist ei ole erandliku nähtusega. Harjumaa Risti kiriku põranda alt leiti hiljuti koguni 1164 samast ajavahemikust pärit münti.

On arvatud, et tegemist on vana ohverdamise kombega. Teisalt on oletatud, et kirikulised on raha sajandite jooksul maha pillanud ja need on põrandapragudest pinnasesse vajunud.

Müntide vanuse ja päritolu määras ajaloolane Mauri Kiudsoo. Vormsi kogudus on talle selle eest väga tänulik. Loodetavasti õnnestub leitud mündikogu tulevikus Vormsi kirikus eksponeerida.

Ants Rajando

Nõva Püha Olevi kogudus

91101 Nõva, Läänemaa, nova@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Tiit Salumäe, õpetaja Peeter Krall (tel 5218467). Juhatuse esimees Silja Silver (tel 5621438). IBAN EE702200001120116909 (Swedbank). Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11.

Olla kohal, kui meid vajatakse

Kallis Silja Silver, Õde Kristuses, oled olnud nüüd juba aasta Nõva Püha Olevi kiriku koguduse juhatuse esimees. See pole Sulle esmane kohustus, oled varemgi sama ametit pidanud. Mis on aegade jooksul meie kirikus muutunud?

Mäletan, kui tulin koguduse juurde 1989. Juhatust ei olnud, nõukogu ei käinud koos. Kassas oli raha rubla ja 50 kopikat, aga kirik oli avatud. Oli ustav vanatädi üksinda, vahel kahe– või kolmekesi — Tallinnast kohapeale sõitnud õpetaja. Kogudusel ei olnud peale kirikuhoone oma ruume.

Muutunud on palju. Seda paika on erilise armuga hoitud. Oleme tagasi saanud endised kirikumaad. Ehitatud on uus kogudusemaja. Europrojekti rahaga on alustatud kiriku restaureerimist.

Koguduse juures on pühapäevakool, väike laulurühm, palvegrupp, alustamas piiblikool.

Mis on Sind meie kirikuelus rõõmustanud?

Kõik rõõmustab. Et kirikut külastas suvel 1773 huvilist, et täiskirikule läksid kahel õhtul täiesti erinevad, kuid erilised kontserdid. Et saime külas käia Soome sõpruskogudustel. Muidugi on rõõm igast kirikulisest. Ikka olin arvanud, et mis saab, kui vanad kaovad. Aastaid tagasi oli pühapäeval kirikus 10–15 inimest ja praegu on ikka niisama palju, ehkki need on juba hoopis uued kirikulised.

Aga mis võiks teisiti olla — vaimselt ja materiaalselt?

Südames on küll ainult tänu selle suure rikkuse ja armu eest. Muidugi on ootus, et igal pühapäeval oleks teenistus, et ei pea kalendris sõrmega järge pidama, kas ikka on õige pühapäev. Õpetaja elaks kohapeal, vahelduseks ja palgalisaks annab koolis tunde, on osa kogukonnast, tunneb oma inimesi, teab nende rõõme ja muresid.

Siis võiks selles peres olla ka kolm last, et säiliks kool, kus tunde anda.

Ilmselt on see Nõval nii määratud juba ammustest aegadest, et õpetaja sõidab kaugemalt. Ei ole võimalust jätta kõike õpetaja hooleks: kütmist–koristamist, remontimist ja muud. Peame ise toime tulema, kuid seeläbi kasvab kogudus tugevamaks.

Sõnad, mida välja ütleme, tõrjuv hoiak, kohtumõistmine — jah, see kõik on inimlik ja me oleme eksijad inimesed. Ometi saame seeläbi tihtipeale komistuskiviks neile, kes on otsijad teel.

Nõva kirik on teeliste kirik. Millisena näed Sina keskmist teelist? Mida tahaksid neile öelda?

Ei oska hinnata. Igast üksikust, kes on leidnud tee kiriku juurde, on hea meel. Pean tähtsaks, et me neid soojuse ja armastusega vastu võtame.

Kes on Sinu kaastöölised, kellele võid alati toetuda, kes teenivad ustavalt oma kogudust?

Kõigest kindlam toetuspunkt on ikka Kõigevägevam, kuid Tema on kogunud siia ka väga erilised inimesed, kellega koos tööd teha, palvegrupis osaleda. Tähtis on omavaheline usaldus.

Mis on Sinu sõnum noortele ja neile, kes pole veel leidnud teed kiriku juurde, kellele pole Jumala sõna mõistetav?

Meie võimuses ei ole kedagi Jumala juurde tuua, saame palvetada ja neile olemas olla.

Tähtsaim on ise kristlasena käituda. Nagu öeldakse: need, kes ei loe piiblit, vaatavad neid, kes väidavad end piiblit lugevat.

Me vajame eeskujusid. Iga päev loeme lehest või näeme uudistes, kuidas austatud riigimehed, sportlased, ka kirikuinimesed ei käitu väärikalt. Igaüks meist peaks tõsiselt iseennast jälgima.

Meenub tuntud lugu poisist, kes kõndis kirikuõpetaja kannul, kes parajasti aeda parandas. Küsimusele, miks laps nii hoolega tööd jälgib, vastas poiss: „Ma tahan teada, mida õpetajahärra ütleb, kui haamriga sõrme pihta lööb."

Sõnad, mida välja ütleme, tõrjuv hoiak, kohtumõistmine — jah, see kõik on inimlik ja me oleme eksijad inimesed. Ometi saame seeläbi tihtipeale komistuskiviks neile, kes on otsijad teel.

Kui Sa altari ees palvetad oma koguduse pärast, siis missugused on Sinu palvesõnad?

Ma ei tea. Sõnad tulevad tavaliselt ise. Arvan, et kannan Looja ette iseenda, oma pere, koguduse, valla elanikud, ka Eesti. Usun, et tuleb aeg, mil kirik on ka tavalisel pühapäeval samamoodi rahvast täis kui jõuluõhtul.

Küsitlenud
Aino Aarniste
Nõva koguduse jutlustaja

Lihula Eliisabeti kogudus

Tallinna mnt 11, 90303 Lihula, Läänemaa, tel 56915347, lihula@eelk.ee. Koguduse õpetaja Kaido Saak. Juhatuse esimees Jaak Kastepõld. IBAN EE032200001120076599 (Swedbank). Jumalateenistus pühapäeviti kl 11.

Lihula hea sõber Mauri Wahlroos

Oled paljudele Lihula elanikele hea sõber. Kuidas Sa siia sattusid?

Olin aastail 1983–2004 kirikuõpetaja Aura koguduses. 1990. aastal hakkasid Aura piirkonna kogudused valdade eeskujul sõlmima sõprussuhteid Läänemaa kogudustega.

Nõnda sai Aura endale sõpruskoguduseks Lihula. Käisime vastastikku külas, kuigi algul oli selleks vaja viisat ja oli muidki takistusi. Ühel külaskäigul 1997. aastal rääkis koguduse tollane diakon Kaido Saak, et tema lapsepõlvekodu on müügis. Sama aasta lõpus ostsimegi selle maja. Algul oli meid neli osanikku, aga kui järgmise aasta suvel oli vaja maja remontima hakata, loobus kaks osanikku ja hiljem veel üks.

Nõnda olen nüüd olnud üle 16 aasta poolenisti Lihula elanik ja tööd on siin jätkunud.

Eriliselt soojad mälestused on 2004. aasta sügisest, mil sain tähistada Lihula kirikus koos Lihula ja Soome sõpradega oma 60. sünnipäeva ja pensionile jäämist. Suur tänu praostile ilusa jumalateenistuse eest!

Räägi oma eluteest ja tööst kirikus.

Olen sündinud Helsingis töölisperekonnas, aga mitme juhuse kokkulangemise kaudu jõudsin ülikooli.

1960. aastate alguses tegutses Soomes kristlik üliõpilasliit. Selle tegemistes osaledes astusin teoloogia teaduskonda. Pärast õpingute lõppu olin üliõpilaspastor esmalt Turus, siis Oulus ja Jyväskyläs. Seejärel olin veel Luterliku Maailmaliidu töötegijana välisüliõpilaste vaimulik Londonis.

1983 tulime perega tagasi Soome ja sain väikese Aura maakoguduse vaimulikuks.

Abikaasa Tuulaga, kes on elukutselt vaimuhaigete hooldaja, on meil neli last ja üheksa lapselast. Meie peres on kasvanud ka neli kasulast ja neil on kokku 12 last.

Oled näinud lähedalt kiriku elu nii Soomes kui ka Eestis. Milles oleme sarnased, milles erineme? Millist nõu meile annaksid, mida peaksime tulevikule mõeldes silmas pidama?

Usun, et koguduses valitsev õhustik ei olene sellest, kas ollakse Eestis või Soomes.

Kiriku elus ei ole mitte niivõrd tähtsad õpetus, majandus ega ruumid, kuivõrd just seal valitsev õhkkond.

Küll aga tuleneb see inimestest, kes seda kogudust juhivad ja vastutust kannavad.

Kiriku elus ei ole mitte niivõrd tähtsad õpetus, majandus ega ruumid, kuivõrd just seal valitsev õhkkond.

Nõu andmisel olen küll ettevaatlik. Kui nüüd pensionärina olen pidanud jumalateenistusi, siis olen alati püüdnud saada sinna mõne muusikalise etteaste. See annab osalejale tunde, et teenistust on ette valmistatud. Kas mitte ei ole Bachi nimetatud viiendaks evangelistiks!

Küsitlenud ja tõlkinud
Kaido Saak

Märjamaa Maarja kogudus

Pärnu mnt 26, 78301 Märjamaa, Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, www.eelk.ee/marjamaa/.
Koguduse õpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Neeme Laurits. IBAN 10802004844007 (SEB), IBAN 221045598835 (Swedbank).
Kantselei avatud K, N kl 10–13, pühapäeviti enne ja pärast jumalateenistust.
Missa pühapäeviti kl 11, kolmapäeviti kl 18.30; esmaspäeviti, teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kl 7.30.

Märjamaa koguduse juhatuse liikmed käisid Soomes

Oktoobri viimasel nädalalõpul sõitsid Märjamaa Maarja koguduse mõned juhatuse ja nõukogu liikmed, eesotsas õpetaja Illimar Toomet, Soome Vihantisse, et võtta osa sõpruskoguduste kirikupühast.

Tähtpäev oli pühendatud Märjamaa, Kullamaa ja Lääne–Nigula kogudusele.

Nagu Eestis nii ka Soomes liidetakse kohalikke omavalitsusi. Seal aga liidetakse koos valdadega ka kogudused. Nõnda ongi meie Vihanti sõpruskogudus liidetud Raahe kogudusega, kellel on ammune side Lääne–Nigula ja Kullamaa kogudusega.

Märjamaa kogudust on toetatud juba üle 20 aasta. Vihanti koguduse õpetaja Esa Malkamäki oli suhete algataja, tema oli eestvedaja ka Märjamaa kogudusemaja ehitamisel. Alguse said inimestevahelised suhted, kui vastastikku külalisi kodudes võõrustati. Koguduste koostööst said alguse valdade sõprussidemed.

Seekordne kokkusaamine oli peamiselt Vihantis ja Raahes. Laupäeval käisime Raahe ja Pattijoe kirikus. Pärastlõunal arutasime koos vastuvõtjatega soomlaste võimalusi meie koguduste abistamisel. Et meie koguduse üks suuremaid muresid on kogudusemaja kooruv välisvärv, olid sealsed mehed hakkamas järgmisel suvel tööd ette võtma.

Meie reisiga samal nädalavahetusel sai teoks üks teinegi ettevõtmine. Vihanti trükikojas trükiti Märjamaa ja Lääne–Nigula laste joonistustest jõulupostkaardid, millest saadav tulu läheb sõpruskoguduste töö heaks.

Pühapäeva hommikul osalesime Vihanti kirikus missal. Järgnes koosviibimine kogudusemajas lõunasöögi, kõnede ja kohviga. Pühapäeva õhtul saime külalistena osaleda Soomes traditsioonilisel palvekoosolekul, nn *seura*'l, kus mitukümmend osalejat sai ühiselt laulda ja kuulda vaimulikke kõnesid.

Nii Vihantisse minnes kui ka tagasiteel nägime muudki huvitavat. Helsingi lähistel käisime paigas (s.k *Askolan hiidenkirnut*), kus jääaja sulamisvesi on kaljusesse mäenõlva uuristanud augud, millest suurima läbimõõt on 4,2 ja sügavus 10,3 m.

Lohja linnas vaatasime püha Laurentsiuse kirikut. See on suuruselt kolmas kirik Soomes, kiriku seinad on kaetud keskaegsete maalingutega.

Helju Unga

Koguduse juhtorganite valimised

10. veebruaril valiti koguduse uus nõukogu ja juhatus. Nõukogu on nüüd 11–liikmeline: Malle Arjakse, Johannes Arjakse (sinodi saadik), Reet Averin (juhatuse liige), Ulvi Kiisler (revisjonikomisjoni liige, sinodi saadiku asemik), Evelin Laanistu (revisjonikomisjoni liige, sinodi saadiku asemik), Neeme Laurits (juhatuse esimees, sinodi saadik), Marika Kosubenko, Ester Suurkuusk, Illimar Toomet (koguduse õpetaja), Helju Unga ja Merle Voolaid.

Senine juhatuse esimees Johannes Arjakse pidas seda ametit 2005. aastast ja jätkab nüüd nõukogu liikmena. Juhatuse liikmeks valiti nõukogusse mittekuuluv Teet Tomson. Nõukogu asendusliikmeteks valiti Küllike Alesmaa ja Viivi Pungar.

Illimar Toomet

Küünlapäeval tehti küünlaid

Küünlapäeva, 2. veebruari on Lääne–Eestis peetud jõulude lõpetamise pühaks. See oli viimane aeg jõulukuusk toast välja viia.

Kirikukalendris tähistatakse siis Issanda templissetoomise püha. Nelikümmend päeva pärast Jeesuse sündimist tõid Maarja ja Joosep lapsukese templisse, et tuua Tema eest korrapärane ohver.

Templis kohtasid nad vaga Siimeoni, kes last sülle võttes ütles palve, mida Kirik kasutab päevalõpupalvena, mida loetakse igal õhtul enne magama heitmist: „Issand, nüüd sa lased oma sulasel lahkuda rahus oma ütlust mööda, sest mu silmad on näinud sinu päästet, mille sa oled valmistanud kõigi rahvaste silme ees: valgust, mis on ilmutuseks paganaile, ja kirkust sinu rahvale Iisraelile." (Lk 2:29–32)

Kiriku pärimuse järgi olid nende templisse astumisel kõik küünlad ise põlema süttinud. Tava kohaselt on kirikus sel päeval pühitsetud kogu aastaks jumalateenistusel, aga ka koduses majapidamises vajalikud küünlad.

Tähtsa päeva puhul tulid Velise Sillaotsa muuseumi inimesed Jüri Kusmin, Liivi Miil ja Kalju Idvand 1. veebruaril Märjamaa kogudusemaja juurde, et koos kõigi huvilistega küünlaid valmistada. Pärast seda, kui tahinöör oli mõnikümmend korda kuuma ja vedela mesilasvaha sisse kastetud, oligi küünal valmis.

Vanarahvas kasutas küünalde tegemiseks talvist aega, kui teisi pakilisi töid polnud ja ilm oli vaha kiireks hangumiseks küllalt jahe.

Illimar Toomet

Tähtsündmusi AD 2013

4. mai. Talgupäev, koristatakse kirikut ja ümbrust.
19. mai. Leeripüha. Ristitakse üks ja konfirmeeritakse neli leerilast.
25. mai. Külas suur rühm sõpruskogudusest Raahest. Enamik on Märjamaal esimest korda.
13. juuli. Laulatus Märjamaa kirikus pärast seitsmeaastast pausi. Pulmakülalised kingivad kirikule protsessiooniristi.
25. august. Kuldleeripühal kinnitab oma ristimistõotusi viis kuldleerilast.
30. august. Palverännak Kuusalu, Leesi, Loksa ja Käsmu kirikusse. Osaleb 28 inimest.
6. september. Kogudus hangib Märjamaa valla toetusega valge ja lilla kaasula.
25.–28. oktoober. Koguduse juhatuse ja nõukogu neli liiget osalevad Vihantis sõpruskoguduse päeval.

Protsessiooniristi ja kaasulad

Möödunud suvest võib Märjamaa kirikus võidukaare alt leida pika varre otsas protsessiooniristi. Seda kantakse pidulikel protsessioonidel, nt leerilaste sisenemisel kirikusse, matustel vms puhul.

Ristilöödu kuju ristil on otsekui teetähis, mis kutsub enda järel käima. See on nii lootuse kui ka võidu märk. Pika varre otsas kantuna on ta nähtav kaugel tagapool järgnejaile.

Märjamaal kiriku võidukaare all seisev rist tuletab meelde ka hinda, mille Jumala Poeg on meie eest maksnud, et võiksime astuda jumalariiki — mida sümboliseerib kirikuhoones altariruum.

Märjamaa protsessiooniristi on valmistatud Poolas, selle kinkisid kogudusele tänavu suvel laulatatud Margus Lääne ja Tuuli Madiberki pulmakülalised.

Tänavu sai täiendust ka vaimuliku ametirõivaste kogu, kui kogudus hankis valge ja lilla kaasula. Kaasula on missal kantav rüü, mis pannakse kõigi teiste teenistusriiete peale. Nõnda sümboliseerib see Kristuse kõikekatvat ja ülevoolavat armu.

Kui seni oli Märjamaal kasutusel roheline kaasula ja teisi liturgilisi värve (lilla, valge, punane, must) asendasid hõbedane ja kuldne kaasula, siis edaspidi loodame hankida kõikides vajalikes värvides kaasulad.

Märjamaa kirikule ostetud kaasulad on valmistatud Indias, nende soetamist toetas märkimisväärselt Märjamaa vald.

Illimar Toomet

Martna Püha Martini kogudus

Martna, 90601 Martna vald, Läänemaa, tel 479 2682, martna@eelk.ee, www.eelk.ee/martna/ Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen. Juhatuse esimees Kulle Reinhold. Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13 ning kirikupühadel. IBAN EE051010602003962009 (SEB). Kantselei avatud teisipäeviti kl 10–14.

Martna koguduse koor Rootsis.

Rõõmus ja töine, reisi– ja laulurohke aasta

Kristlike ohvitseride ühenduse meeste abiga langetasime kalmistul palju suuri ohtlikke ja kuivanud puid. Oma koguduse liikmetega ei oleks me küll suutnud seda suurt tööd ära teha. Südamest täname neid mehi, oleme palves ja tänus nendega.

Tänu Toomas Mäeväljale lööb meie kirikukell nüüd elektrooniliselt, pole vaja enam talvel külmaga õues kellatrossi tõmmata. Toomas Mäeväli on kogudust oma headuse ja suure südamega palju aidanud.

Kogudusel on nüüd oma kodulehekülg, kust saab teavet meie elu ja tegemiste kohta kaugemalgi asuv inimene. Saame ka ise lihtsamalt oma teateid edastada.

Ka sel suvel on olnud ristimisi ja üks konfirmatsioon. Meie kirikus on koorimuusika kõlanud nii meie koguduse, Tallinna Kaarli koguduse kui ka Rootsi sõpruskoguduse koorilt Hillest.

Laulsime oma kooriga ka sõpruskoguduste Hille ja Järbö juubeliteenistustel. Paljudele meie koori liikmeile oli see esimene reis Rootsi.

Laulsime ka rootsi keeles ja kirikutäis rahvast tõusis püsti — seda tunnet, mis meie südameis oli, ei ole võimalik edasi anda. Meie laulame ja rahvas tõuseb püsti, sellised on tõelised sõbrad! Suvel osalesime kooriga Hiiumaal kirikupäevadel.

Teist aastat oli meil laste suvelaager. Lapsi oli 15 ringis, koos voolisime, mängisime, laulsime ja joonistasime. Käisime vaatamas Miksteatri näidendit „Madlike" ja Ridala Tallis, kus kõigil lastel oli võimalus hobustega ratsutada. See meeldis lastele eriti.

Loodame, et suvine lastelaagri traditsioon jätkub ja lapsed tunnevad, et nad on oodatud nii kirikusse kui ka laagrisse.

Oleme tänulikud kõigile neile, kes on olnud heade soovide, rahalise ja materiaalse abiga meile toeks. Täname oma koduvalda ja loodame edaspidigi nende mõistvale suhtumisele, mis oli meile suureks abiks.

Suur tänu Viljatarele, Fazendale ja Maag Lihatööstusele. Suur tänu sõpruskogudustele Marttilas, Keski–Poris ja Muurames Soomes; Järbös ja Hilles Rootsis.

Kulle Reinhold
Martna koguduse juhatuse esimees

Mihkli Miikaeli kogudus

88421 Mihkli, Pärnumaa, tel 5691 5347, mihkli@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Kaido Saak, juhatuse esimees Targo Pikkmets.
IBAN EE531010902000832007 (SEB).
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14.

Läti Henrik — Soontagana esimene preester

Mihklipäev Mihklis: ajaloolane Ain Mäesalu (vasakul) arutleb, kas Läti Henrik võinuks olla Soontaganas preester.

Eestlaste muistset vabadusvõitlust kajastava ladinakeelse Henriku „Liivimaa kroonika" autori elukäigu kohta on vähe teada. Ajaloolased on üht–teist välja lugenud kroonika enda teksti analüüsides. Selle kirjutajaks peetakse kroonikas mainitud preestrit Henricus de Lettis, mille järgi on teda eesti keeles sageli nimetatud ka Läti Henrikuks.

Henrik sündis tõenäoliselt 1188. aasta paiku Saksamaal Magdeburgi lähedal ja õppis Segebergi kloostrikoolis. Kevadel 1205 tuli ta Liivimaale ja tegutses esialgu piiskop Alberti lähikonnas.

1208. aasta talvel pühitseti Henrik preestriks ja ta asus tööle kihelkonnavaimulikuna Ümera lätlaste juures Papendorfis (Rubene).

Et Henrik oskas saksa ja ladina keele kõrval teataval määral ka läti, liivi ja eesti keelt, siis oli ta kaasas paljudel ristisõdijate retkedel, osaledes tõlgina läbirääkimistel. Korduvalt käis ta Eestimaal ristimas.

Oma kroonika lõpetab Henrik 1227. aastal Saaremaa ristiretke kirjeldusega.

Aastaist 1234 ja 1259 pärinevais kohtudokumentides nimetatakse ühe tunnistajana Papendorfi preestrit Henrikut (*Henricus plebanus de Papendorpe*), keda enamik ajaloolasi on pidanud tuntud kroonikuks endaks.

1259. aasta kohtuprotokollis tunnistab Henrik, et nägi liivlaste piirikivisid Orajõel sel ajal, kui ta asus (võib ka tõlkida „istus" või „oli ametis") Soontagana kirikukihelkonnas (*quo sedit in parrochia Sontakela*).

Ajaloolased Georg Berkholz, Heinrich Laakmann ja Sulev Vahtre on pakkunud, et kroonik Henrik võis tegutseda kihelkonnavaimulikuna Soontaganas ajavahemikus 1227–1234, aga põhjalikumalt pole nad selle üle arutanud.

Inglise ajaloolane V. Murray on samuti veendunud, et kroonik Henrikut märgitakse selles dokumendis kui Sontakelas ametis olnud preestrit, aga kohanime identifitseerimisel vihjab ta alternatiivina ka Sotecle linnusele Lätimaal, mis kuulus lätlaste vanemale Russinile ja mida mainitakse Henriku kroonikas vaid ühel korral.

Viimasele oletusele võib vastu väita, et 1259. aasta dokumendis märgitakse siiski selgelt Sontakela kirikukihelkonda ja ühtki teist nii sarnase nimega kihelkonda peale Soontagana pole teada ei Eestis ega Lätis.

1225. aasta juunist 1226. kevadtalveni oli Henrik paavsti legaadi Modena Wilhelmi saatja ja tõlk visitatsioonireisil läbi Läti– ja Eestimaa. 1226. aasta veebruaris jõuti Tallinna, kus kroonika põhjal toimus legaadi siinviibimise viimane tülide lahendamine ja maadejagamine.

Modena Wilhelmi ühe otsuse järgi pidid Lääne–, Viru– ja Järvamaa minema paavsti otsevõimu alla. Pole välistatud, et legaat võis määrata Henriku talle osutatud teenete eest kihelkonnavaimulikuks Soontaganasse.

Seejärel lahkus kroonik Modena Wilhelmi saatjaskonnast ja kiirustas Soontaganasse ristima. Kroonika sissekannete põhjal võib oletada, et 1226. aasta teisel poolel ja 1227. alguses viibis Henrik samuti Soontaganas ja tuli sinna tagasi ka pärast sõjakäiku Saaremaale.

Kui kaua Henrik Soontagana kihelkonnavaimulikuna tegutses, pole kahjuks teada. 1234. aasta kohtuprotokolli järgi oli ta taas Lätimaal Papendorfis ametis.

Ain Mäesalu
Tartu ülikooli lektor

Mihkli kirikus avastati keskaegsed maalingud

Viimaste aastate uuringud on andnud uut teavet keskaegse Mihkli kiriku ehitusloo kohta.

On selgunud, et kirikut on keskajal kaunistanud ka maalingud. 2013. aasta augustis tegid Eesti kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakonna üliõpilased ning juhendajad kiriku ajaloolise siseviimistluse uuringuid. Nende käigus leiti, et aegade jooksul on kirikul olnud mitu värvilahendust heleroosast hallini, kuid kõige rikkalikum dekoor on kõige varasem, mis tõenäoliselt paigutub kiriku võlvimise aega.

Kaur Alttoa hinnangul võlviti Mihkli kirik 1500. aasta paiku, võlviroided laoti läbisegi paetükkidest ja tellistest. Kiriku võlvid krohviti, krohviga anti võlviroietele ka soovitud kandiline kuju.

Samal ajal maaliti veel märjale krohvile ka dekoor. Tegemist on arhitektuurseid elemente rõhutavate maalingutega — kaunistatud on päiskivid ja nende ümbrus, võlviroided ja konsoolid.

Keerulisemate kujundite kavandamiseks on kasutatud joonlauda ja sirklit, kujutis on terava tööriistaga värskele krohvile kantud ja seejärel laia pintsliga maalitud.

Värvidest on kasutatud punast, tumehalle varjundeid ja valget.

Kooriruumis on päiskivi ümber kaarjoontega maalitud „lillemotiiv", mis laieneb roietevahelisele alale. Hallide, valge–puna–valgete „vuukidega" roiete otstes on kilpseintel tumehallid punase kontuuriga teravatipulised rippkonsoolid.

Kõige uhkem on aga pikihoone idavõlviku päiskivi ümbrus. Seal on roiete vahele maalitud suured südamekujulised, punaste träpsudega motiivid, mis kokku moodustavad kaheksa õielehega lille. Õielehtede vahele on lisatud punased tutid.

Kuigi uuriti vaid väikesi alasid kiriku võlvidel ja seintel, on juba praegu selge, et Mihkli kirik on ajalooliselt olnud palju värvilisem, kui tema praegune väljanägemine seda arvata lubab. Kui kunagi jõutakse kogu kiriku restaureerimiseni, on võimalik ka ülejäänud maalingud välja puhastada ja taas kogudust ning külalisi rõõmustama panna.

Hilkka Hiiop,
Anneli Randla

Maalitud rippkonsool kooriruumi lõunaseina kilpkaarel.

Varbla Püha Urbanuse kogudus

88201 Varbla, Pärnumaa, tel 553 0045, 503 7796, varbla@eelk.ee. Hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Lea Lehis. IBAN EE321010902000835004 (SEB). Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30.

Varbla kiriku minevik ja tänapäev

Varbla kirik on oma praegusel kujul 115 aastat vana, sest viimane suurem ümberehitus oli 1898. aastal.

On säilinud uue kiriku sisseõnnistamise jumalateenistuse laululeht ja seal on kirjas, missugused muudatused tehti, kes kui palju annetas, kust kutsuti ehitajad jms.

1638 ehitati Varbla mõisamaale kirik, kuid kas see oli esimene, ei ole teada. Et kirik kannab püha Urbanuse nime, arvatakse, et kirik on siin olnud juba enne 1530. aastat, enne kui luteri usk jõudis Eesti alale.

1803 ehitati puidust kirik, mis aastal 1860 sisse vajus. See kirik asus umbes 100 m praegusest kirikust lõuna pool ja selle koha tähistamiseks on hoone nurkadesse istutatud männid, neist on nüüd saanud põlispuud.

1860 ehitati praegusele kohale kivikirik, mis jäi teenistuse pidamise kohaks 1898. aastani. Siis võeti ette suurem ümberehitus. Müürid laoti kõrgemaks, hoone tehti pikemaks ja ehitati uus, vanast palju kõrgem torn.

Kui seista kirikus ja vaadata üles, on lagi paadi või laevapõhja kujuline — see on viide rannarahva kirikule.

1633 kinkis üks krahv koos abikaasaga kirikule ülekullatud hõbekarika ja leivataldriku, mis on armulauariistadena kasutusel tänini. Altarimaal „Kristus ristil" on 1860. aastast, autor on Carl Siegismund Walther. Kiriku seinal on mälestustahvel, millel on I maailmasõjas ja Vabadussõjas langenud koguduseliikmete nimed.

See tahvel pandi 1930. aastail, kuid 1940, mil saabusid okupandid, peitis kiriku kellamees Jaan Laanesaar selle kiriku torni. Tänu sellele säilis tahvel tervena ja 50 aastat hiljem, kui ajad muutusid, tõi Laanesaar selle välja ja asetas samale kohale.

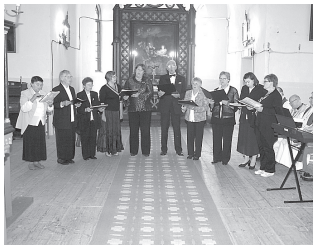

Varbla koguduse koor Piirsalu kiriku aastapäeval.

Praegu on kirik rahuldavas seisukorras. 2005 pandi uus katus, millega on aga muret. Kogudus soovis uut kivikatust, kuid muinsuskaitsjate tungival soovitusel tehti puidust kimmkatus. See nõuab perioodilist tõrvamist, milleks ei jätku kogudusel raha.

Nagu on lugeda 115 aasta vanuselt laululehelt, oli sel ajal Varbla koguduses umbes 2200 inimest, aga peale omade käis kirikus veel umbes 1500 inimest Hanila kandist ehk kokku oli 3700 hinge. Praegu on kogudusel liikmeid 300, neist annetajaliikmeid ligi 100. Alalisi kirikuskäijaid on 15–20.

Koguduse liikmete hulgas on aktiivseid inimesi, kes hoiavad korras kiriku, ümbruse ja pastoraadi.

Varbla kirik on mitmendat suve liitunud teelistele avatud kirikutega. Sel aastal oli eriti palju külastajaid, nende hulgas ka Rootsist, Saksamaalt, Norrast ja Leedust, aga ka omasid Eesti mitmest kandist. Kirik on kujunenud meelispaigaks Soome ja Rootsi kirikumuusikuile. Sage esineja on Torkel Selin Rootsist koos oma kaaslastega ja Pirttikylä emeriitpastor Lars Erik Björkstrand. Nad käivad Varblas mitu korda aastas.

Kogudusel on laulukoor Ivi Kase juhatusel, koor on esinenud ka Pirttikyläs ja mitmes Lääne–Eestis kirikus. Tänavu esineti Piirsalu kiriku 150. ja Tõstamaa kiriku 250. aastapäeva tähistamisel.

Endel Raudkivi

Kirbla Püha Nikolause kogudus

90201 Kirbla, Läänemaa, tel 511 8419, kirbla@eelk.ee, www.eelk.ee/kirbla. Hooldajaõpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Maie Rein. IBAN EE581010602016036003 (SEB), IBAN EE052200001120113326 (Swedbank). Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.

Kirbla küla lipp sai kirikus õnnistuse

Suvel tähistas Kirbla külaselts 495 aasta möödumist küla esmamainimisest.

1518. aastal on Kirbla nimi Läänemaa vakuraamatus Kirpevereksl. Külas oli kümme talu ja neli üksjalga. Hilisemast ajast on teada teisigi nimekujusid: Kyrckver, Kiribär, Kyrrefär, Kirevere jt.

Esimesed talud osteti Kirblas päriseks 1884. Varem Lihula kihelkonda kuulunud piirkond sai iseseisvaks kihelkonnaks arvatavasti 14. sajandil. Kohalik kooliharidus sai alguse kiriku juures, 1855 rajati Seira vallakool.

Pidupäev 27. juuli algas küla logo kandva lipu õnnistamisega kirikus. See oli kogudusele aasta üks rahvarohkemaid sündmusi — kirikus oli ligi 60 inimest. Rahvamaja juures heisati lipp, esinesid koorid ja tantsurühmad.

Küla logol on Kirbla kihelkonna piir 1930. aastal; astang ja kindakirja muster. Kirbla tähtede punane toon sümboliseerib 1941. aasta rasket aega — Kirbla hävitamist hävitussalklaste poolt. Lind osutab seotusele Matsalu looduskaitsealaga. Roheline värv lipul kujutab maalähedust, sinine triip Kasari jõge ja helesinine toon taevast, lootust.

Illimar Toomet

Kogudusel on uus juhatus

31. märtsil valis Kirbla kogudus ametisse uue juhatuse.

Maie Rein on juhatuse esimees ja sinodi saadik. Juhatusse kuuluvad ka August Rein, Angelika Puda (ka sinodi saadik) ja Karin Filippov (sinodi asendussaadik).

Õpetaja Illimar Toomet kuulub juhatusse ameti poolest. Koguduse majandusasjade järelevaatajaks valiti Helve Puda, kes on ühtlasi sinodi asendussaadik.

9. mail, nelipüha jumalateenistusel teenis lauluga kaasa Haapsalu toomkoor.

12. juulil oli kirikus kontsert „Südame suvi". Laili Jõgiaas (sopran) ja Anna Humal (orel) esitasid vaimulikku muusikat.

11.–12. septembril oli kiriku remont. Läänefassaadilt eemaldati lahtine krohv, katusel asendatakse mõned plekktahvlid.

Illimar Toomet

Nigulapäev

Püha Nikolause mälestuspäeva (6. detsember) tähistatakse jumalateenistusega pühapäeval, 8. detsembril kell 15 kirikus. Pärast jumalateenistust on kirikulised oodatud rahvamajja — laulame jõululaule, kuulame lugusid Nikolausest, joome kuuma glögi, sööme piparkooke ja kommi. Lõpuks viime koju II advendi tule. Olete kõik oodatud!

Illimar Toomet

Kullamaa Püha Johannese kogudus

90701 Kullamaa, Läänemaa, tel 553 0045, 554 8813, kullamaa@eelk.ee. http://eelk.ee/kullamaa.
Koguduse õpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Margus Jehe. Kantselei avatud K kl 11–16
SEB EE881010602003964007. Jumalateenistus igal pühapäeval kl 11.

Kullamaa kirikul oli kirju suvi

Kiriku suvi oli kirju ja tegus, nagu peab. Igal pühapäeval koguneti kell 11 jumalateenistusele, et osa saada sõnast ja sakramendist. Oli leeriõnnistamine, ristiti lapsi ja sängitati lahkunuid. Oli muudki.

1. juunil astus Rudolf Tobiase mälestuspäeva kirikukontserdil üles 7 organisti ja 3 lauljat. Esiettekandele tuli Tobiase lapsepõlveteos, 12osaline „Lapse mõtted", mille üks esitaja oli helilooja eakaaslane, 12aastane Viiu Elise Kuusemaa.

6.–9. juunil oli kodumail endise õpetaja Arvid Leopold Brasche (teenis Kullamaal 1902–1931) noorim tütar Lia koos oma tütre Sheena Hopwoodiga Inglismaalt Walesist.

Proua Lia lahkus Kullamaalt üle 80 aasta tagasi ega ole vahepeal kordagi siin käinud. Ometi hämmastas ta meid kõiki oma elujõu ja elurõõmu, huumorimeele ja erakordse mäluga.

Proua Lia külastas oma kodumaja (vana pastoraat), vend Ulrichi mälestuskivi ja näitust ning perekonna hauaplatsi. Ta lõi kaasa koguduse ja valla sündmustes, meenutas huvitavaid seiku ja paiku oma lapsepõlve Kullamaast, jagas meiega teavet omaaegse pastoripere eluolust; kinnitas, et tunneb end siin „otsekui taevas", ja rääkis mõne sõna eesti keeltki.

Ristimine ja leeripüha Kullamaa kirikus 7. juulil.

22. juulil oli Kullamaa kirikul külas Stralsundi organist Martin Rost Saksamaalt koos Houstoni luterliku kiriku segakooriga Texasest USAst. Nii kaugeid külalisi ei satu siia just tihti. Koos anti kuulajarohke kontsert.

Martin Rost on samuti Kullamaa pastori järeltulija, tema vanavanaisa Wilhelm Kentmann teenis kogudust 1886–1901. Pastor Kentmanni ajal mängis Kullamaa orelil köstripoeg Rudolf (Tobias), nüüd on Kentmanni järeltulija Martin Rosti heliplaadil kaks Tobiase teost, salvestatud selsamal Kullamaa orelil.

28. juulile sattus koguni kaks sündmust. Jumalateenistuse ajal jõudsid oma kahepäevaselt teekonnalt Kullamaale 21 palverändurit, Jaakobitee palverändajate III kokkutulekust osavõtjad. Esimesel päeval kõndisid nad jalgsi Pärnu–Jaagupist Teenusele, teisel päeval Teenuselt Kullamaale.

Samal päeval oli koguduse majas vennastekoguduslik tund, meenutamaks heinamaarjapäeva pidamise traditsiooni Kullamaal. Suure ettevalmistustöö ja maitsva kohvilaua tegid õed Urve Põldoja ja Maire Tiitus, jumalasõna jagas vend Aivar Villems Tallinnast.

29. juulil andis kirikus kontserdi varajase muusika ansambel Cantores Vagantes: flööditrios Reet Sukk, Taavi–Mats Utt, Andres Siitan; organist Ene Salumäe.

Kullamaa kirik oli ka tänavu suvel laupäeviti ja pühapäeviti teelistele avatud. Suur tänu 13 vabatahtlikule, kes selle võimalikuks tegid.

Aet Reinhold
Kullamaa organist

Kirik annab kindlust

Tänapäeva iseloomustab kiirus, närvilisus ja pealiskaudsus, aga ka ebakindlus. Lausa kosutav on tunda rahu, tasakaalu ja seda igavikulisust, mida kätkeb endas kirikuelu.

Aina muutuvas ja kiirustavas maailmas annab mulle jõudu, tasakaalu ja kindlust teadmine, et kirik kui institutsioon on pakkunud sajandite vältel stabiilsust, armastust ning hingerahu.

Kullamaal on koguduseelu tihedasti seotud kohaliku kogukonnaga. Kiriku uksed on avatud kõigile, kes soovivad olla Jumala armu all, aktiivselt toimetada ja elada jõukohast koguduseelu.

Läinud aastal läksid väljateenitud pensionile Kullamaa Püha Johannese koguduse õpetaja Ants Leedjärv ja tema abikaasast organist Tooni. Nende teenimisaeg (1977–2012) Kullamaal oli tähelepanuväärne ja kullamaalased oskavad seda hinnata. Suur tänu nende ühiste aastate eest!

Nüüd on koguduse uus õpetaja Lembit Tammsalu. Organistina on tööle asunud Aet Reinhold, kes hoiab sidet kogukonna ja koguduse vahel.

Koguduse juhatuses ja nõukogus on lugupeetud ja innustunud inimesed: Margus Jehe, Ants Lipu, Merike Ströom, Anneli Vessart, Aili Ansel, Ülle Kollo, Helve Lehtmaa, Maret Lõhmus, Hannes Smitt, Lembitu Tverdjanski, Maire Tiitus.

12.–14. septembril tutvus Lääne praost Tiit Salumäe visitatsiooni ajal Kullamaa kogudusega ja jäi rahule. Praost rõõmustas vallavalitsuse ja koguduse heade suhete üle. Kogudus saab igal aastal valla eelarvest jõukohast toetust. Praost lootis, et see jääb nii ka tulevikus.

24. oktoobril oli Kullamaal Lääne praostkonna vaimulike konverents — peame seda oma vallale suureks auks.

Tänuga tõstan esile, et kui oleme palunud, on praost Salumäe alati tulnud, et pühitseda mõni meie vallast sirgunud suurmehe mälestusmärk või teeninud mõnel meile tähtsal jumalateenistusel.

Austuse ja tänutundega märgin meie kauaseid Soome sõpru Pattijoelt Raahe kogudusest: Mari–Kaarina ja Tapio Hiltunen, Terttu ja Mauri Nivala, Sakari Männistö, Leena Pesola, Marjatta Tuohinto jpt. Nad pole meie kogudust mitte ainult aineliselt aidanud, vaid on avanud ka oma südame ja kodud, kui oleme kutsutud oma sõpradele külla.

2014. aastal möödub 650 aastat Kullamaa koguduse esmamainimisest. Loodame seda vääriliselt tähistada.

Vallavanemana olen tänulik kõigile, kellega on olnud võimalus kogeda koostöövalmidust ja heasoovlikkust ning jagada nendega kristlikke väärtusi.

Jüri Ott
Kullamaa vallavanem

Kogudus, see oleme meie!

Lõppevast aastast meenuvad kevadine ja sügisene kiriku suurpuhastuspäev, Vabadussõja ausamba jalamil peetud kõned vabariigi aastapäeval ja võidupühal, teenistused Risti hooldekodus ja Koluvere Kodus.

Meeles on Rudolf Tobiase 140. sünniaastapäeva tähistamine, kirikukontserdid, koguduse arhiivi ja raamatukogu korrastamine, praosti visitatsioon, koostöös vallavalitsusega kirikuaia korrastamine ja kiriku lõunaküljelt ohtlike puude kõrvaldamine.

Olulisem on aga, et koguduses toimetavad töökad inimesed, kelle nõu ja abita ei oleks võimalik koguduse toimimine. Need on inimesed, kes tunnevad vastutust koguduse käekäigu pärast. Nad ohverdavad koguduseelu heaks oma aega, oskusi, mõtteid ja raha.

Tänan teid kõiki ja palun teile meie Issanda õnnistust. Ühtlasi kutsun üles inimesi koguduseelus kaasa lööma. Ärge häbenege oma mõtteid ja soove, kõik head mõtted Issanda viinamäe ülesehitamiseks on teretulnud!

Töövaldkondi, milles kaasa lüüa, on palju: lastetöö käivitamine ja käigus hoidmine, töö noortega, kooritöö, koguduse arengukava koostamine, rahastamisprojektide kirjutamine jne.

Lembit Tammsalu
Koguduse õpetaja

Septembrist on taas lahti koguduse kantselei

Kantselei töötab ja koguduse õpetaja kõnetunnid on kolmapäeviti kell 11–16 Kullamaa koguduse majas.

Rohkem uudiseid leiate Kullamaa koguduse kodulehelt *www.eelk.ee/kullamaa*.

„Jumala kiitmise masinaga" sõbraks saamise rõõm ja valu

Kullamaa kirikus avati kevadel 2011 orelimeistrer C. A. Tantoni mälestustahvel. Sel ilusal päeval sain kutse tulla Kullamaale organistiks. Enne seda tehti ettepanek hakata EELK Usuteaduse Instituudi (UI) kirikumuusika osakonnas ametit õppima.

Esimese kutse reaktsiooniks olid üllatus ja aukartus. Mina? Nii väärikas kirikus? Üliväärikate köstrite järglaseks? Teisele kutsele vastasin „ei". Olin lõpetamas teoloogiaõpinguid, ees terendas koolivaba elu.

Muusikuna teadsin, mida ühe pilli õppimine tähendab ja mida õppijalt nõuab.

Nüüd, mil kirikumuusika D–kursus on läbi ja ametitunnistus käes, olen tänulik Kristel Aerule ja Kersti Petermannile, kes mu ei–vastusega ei leppinud. Need kaks aastat UIs olid võrratud, huvitavad ja arendavad vaimulikult, muusikaliselt, intellektuaalselt ja emotsionaalselt. Eesti parimad õpetajad, paindlik õppesüsteem, ühised palvused ja jumalateenistused, imeilus keskkond, armsad kaasõppurid, hoolitsev personal. Aga ka palju tööd ja võitlemist iseendaga!

Kõigepealt ehmatus: koordinatsioon äkki kadunud, käed ja jalad, vasak ja parem lootusetult sassis (orelit mängitakse ju käte ja jalgadega). Siis pisarad: ei tule välja, lootusetu juhtum, liha nõtrus ei lase iial esile tuua seda, mida suurvaimud oma loomingusse on talletanud.

Siis eesti jonn: ei anna järele, ma mängin seda (hirmsat) pedaali, kas või nui neljaks! Siis haigused (tunde talvist harjutamist!).

Viimaks kartus: oreliehitusest aimu saanuna ei tihka seda ülikeerulist ja –hinnalist pilli enam puutudagi. Siis — tasahilju, kiirhaaval, kildhaaval, selle kõige tagant ja vahelt ja üle kumamas ilu! Rõõm! Ülistus! Muusika!

Neid, kes on UI kirikumuusika osakonnas õppinud ja orelimängust „sõltuvusse" sattunud, pole vähe. Vilistlased on tore vennaskond (õeskond), kes hoiab kokku, käib omavahel läbi, edastab uudiseid, aitab hädast välja, kutsub külla, käib „võõraid" oreleid mängimas, vahetab kirglikult noote ja kogemusi.

Üks tegutsemisvorm on nn suvesessid: õpilased, vilistlased ja õpetajad tulevad kaheks päevaks kokku, et võtta ette üks praostkond (mullu Viljandi, tänavu Lääne) ja tutvuda võimalikult paljude orelitega.

Esimese kutse reaktsiooniks olid üllatus ja aukartus. Mina? Nii väärikas kirikus? Üliväärikate köstrite järglaseks?

Enesestmõistetavalt tähendab tutvumine ka mängimist — see on organistile rikastav kogemus. Õpitakse kohalikelt organistidelt ja üksteiselt.

Ühes kirikus antakse täiemõõduline kontsert, kus õpipoisid, sellid ja meistrid koos üles astuvad. Kord aastas koos oma õpetajatega mängida — seegi on kogemus, mida õpilane naljalt ei unusta.

Kullamaa vanasõna ütleb, et rõõm ei tule valuta. „Jumala kiitmise masinaga" sõbraks saamise rõõm aga kaalub kõik valud üles.

Aet Reinhold
Kullamaa organist

Piirsalu kogudus

90902 Piirsalu, Läänemaa,
tel 553 0045,
5691 6726, piirsalu@eelk.ee.
Hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu,
juhatuse esimees Maie Hinno.
IBAN EE222200001120167631 (Swedbank).
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 13.30.

Piirsalu kiriku sünnipäev

Sel päikeselisel septembripühapäeval oli meie kirik piduehtes. Saabusid külalised lähedalt ja kaugemalt, et tähistada kiriku 150. aastapäeva.

Sünnipäeva tähistamine algas piduliku tänujumalateenistusega, millest võtsid osa ka praost Tiit Salumäe ja meie endine õpetaja Ants Leedjärv. Muusikalisi tervitusi tõid Varbla koguduse koor ja Risti põhikooli lapsed. Praosti tänukirja said meie kõige tublimad abilised ja kaastöölised.

Järgnes konverents, kus vallavanem Rein Kruusmaa arutles enda ja oma esivanemate suhte üle kirikuga. Ants Leedjärv meenutas 35 aasta pikkust teenimist Piirsalus.

Õnnitlejate seas olid sõpruskoguduse Purmo esindajad Soomest ja Vahastu koguduse sõbrad Eestist.

Naaberkoguduse Kullamaa inimesed kinkisid huvitava Kullamaa raamatu ja meie koguduse vana pitsati, mis oli kasutusele võetud kiriku 75 aasta juubelil.

Kohvilauas maitsti suupisteid ja söödi sünnipäevatorti.

Vaadata sai näitust meie kiriku elust läbi aastate. Suurt huvi pakkusid vanad fotod ja laululehed. Vanu leeripilte uuriti pikemalt, sest sealt võis leida nii mõnegi tuttava.

Maie Hinno
Koguduse juhatuse esimees

Naine, kes püüab naeratusega maailma muuta

Lydia Kalda tuli Haapsalu koguduse sekretäriks 1997 — pärast kaht aastat kirikutöö–õpinguid Soome ühes evangeelses rahvaülikoolis. Hiljem lisandus ka Lääne praostkonna sekretäri töö.

Oli hakkamist täis ega läinudki palju aega, kui kirikutöö oli haaranud suurema osa elust. Tööpäevad koguduse kantseleis; õhtuti ja nädalavahetustel noortetöö. Noortelaagrid, kus ta 70–80 inimesele muu töö kõrvalt söögi valmistas.

Soomes nähtu eeskujuks, hakkas ta kohe moodustama praostkonna noortekoori. Soomes oli selline 120 lauljaga koor. Kui oli proov või esinemine, tegi buss suure tiiru, korjas lauljad kokku ja viis pärast koju tagasi.

Praostkonna noortekoor sai tehtud, see pidas viis aastat ja rohkemgi vastu.

„Mida rohkem kirikutööd teed, seda rohkem seda on," tunnistas Lydia. „Kui teen midagi, siis tahan seda teha hästi."

Lydia teeb kogudusetööd siiani, ainult et vahepeal oli ta aastaid lastega kodus ja töölt eemal. Lydia ja Indrek Kaldal on kolm last: 9aastane Matteus, kaheksane Markus Rafael ja kuuene Marii. Et pere ja lapsed nõuavad oma, on Lydia kantseleis esmaspäeviti ja reedeti.

Praegu ongi Lydial pere kõige tähtsam. Tütar Marii ütleb küll, et Jumal on kõige tähtsam, ja sellega on Lydia nõus.

Diplomeeritud majasokk

Kooliajal oli Lydia mässumeelne. Mida elus vaja ei ole, seda ei õpi, otsustas ta ja läks Pärnu kodumajanduskooli. Tegi seal kolm aastat nii palju näputööd, et praegu ei võta vardaidki kätte.

Pärnus õppimise ajal küpsetas ta palju. Oli vaene aeg, midagi saada ei olnud. Siis ta nädalavahetusel kodus käies aina küpsetas. Isal praost Tiit Salumäel käis alailma külalisi. Neid oli siis vanemail hea võõrustada, sest sügavkülm oli Lydia küpsetisi täis.

Kodumajanduskoolis enne diplomit kätte ei saanud, kui lõputöö — rahvariided — oli tehtud. Diplomil on kirjas, et Lydia on väljaõppinud kokk–kondiiter ja silmuskudujaheegeldaja. Seal võinuks olla ka florist, aednik, kangakuduja ja küllap veel midagi, mida kodumajanduskoolis õpetati.

„Diplomeeritud majasokk," võttis Lydia oma professiooni naeruga kokku.

Elu ei pea olema keeruline

Et Soomes rahvaülikoolis kordusid paljud õppeained, pani Lydia imeks, kui lihtsalt käis õpetamine Soomes ja kui keeruliseks oli see tehtud Eestis.

Kangalõimede ülespaneku ja kudumise kohta tuli enne pool kaustikut täis konspekteerida. Soomes läks see mängeldes. Vanillikreemi keetmise kohta oli ta Eesti–konspektis mitu lehekülge. Soomes polnud selles midagi keerulist: kalla kõik potti, sega ja valmis ta ongi.

„See oli silmiavav aeg," tunnistas Lydia. „Elu ei pea olema keeruline."

Soomes tuli rootsikeelses rahvaülikoolis isegi rootsi keel justkui iseenesest. Enne oskas ta rootsi keeles öelda vaid nime, „armastan sind" ja „mõtlesin just sinule" ja võitis sellega kõigi südame.

Soome keel on tulnud leerilaagrite, koguduse, isa ja praostkonna külalistega suheldes. Inglise keel tuli samuti rahvaülikoolist, aga saksa keelega juhtus tal küll vahepeal imelik asi.

Koolis oli Lydia õppinud saksa keelt. Soomes rootsi keelt õppides unustas ta saksa keele täiesti. Et rootsi ja saksa keel on sarnased, kasutas ta seda rootsi keele õppimiseks ja viskas saksa keele peast välja. Alles nüüd hakkab saksa keel tagasi tulema.

Vene keelt ei oska ta üldse, kuigi on seda 12 aastat õppinud.

Ideaalne lapsepõlv

„Eks see vene keele mitteõppimine olnud üks osa minu protestivaimust," ütles Lydia.

Lydia lapsepõlv erines eakaaslaste omast. Lydia nagu ka tema kolm õde ja vend ei ole käinud lasteaias. Kirikuõpetajast isa ei tahtnud, et lapsi Nõukogude propagandaga kasvatatakse.

Tähtsamate kirikupühade ajal lapsed koolis ei käinud. Esimese püha kohta oli neil vabanduseks isa sünnipäev. Millise isa, seda ei täpsustatud, sest ka Tiit Salumäe on sündinud 25. detsembril.

Ka ei olnud Salumäede lapsed ei oktoobrilapsed ega pioneerid. Mingit kiusamist või viltu vaatamist koolis selle pärast, et nad on kirikuõpetaja perest, ei olnud. Pigem olid kaasõpilased usukusimustest huvitatud.

Headus külvab headust

„Mul oli ideaalne kodu," ütles Lydia ja tahab nüüd, mil ta on ise ema, pakkuda oma lastele samasugust kodu.

Nad jalutavad palju ja Lydia õpetab lapsi detaile märkama — et neil ei jääks pisikesed asjad elus nägemata. Nüüd toovad lapsed rannast koju igasugu asju: puukoort, kivikesi, linnusulgi. Kui on ilus päikeseloojang, kutsuvad lapsed ema seda vaatama.

„Kasvatame lapsi positiivses vaimus, et kõigest saab üle," ütles Lydia tunnistades, et eks ta ole ise ka loomu poolest rõõmsa meelega inimene. „Naeratus — see ei maksa ju midagi!" ütleb ta ja võib ka võhivõõra vastutulija tuju naeratusega heaks teha.

Kui Lydia Salumäe ja Indrek Kalda kümme aastat tagasi Haapsalu toomkirikus laulatati, olid nende pulmatordil muumitrollid.

Muumitrollid on nende pere lemmikud. Sõbrad kutsuvad nende kodu Õhtu kaldal Muumioruks ja pererahvast muumipereks, sest muumid on läbi ja lõhki head, midagi halba Muumiorus ei juhtu.

„Proovime elada oma elu niisama positiivselt kui muumid," ütles Lydia Kalda.

Lehte Ilves

Lydia Kalda oma laste Marii, Matteuse ja Markus Rafaeliga.